

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hanna-Mari Harju

”OVAT ROHKEITA, KUN USKALTA- VAT OLLA ERILAISIA”

Varhaiskasvattajien asenteet ja suhtautuminen sateenkaariperheitä
kohtaan

Sosiaali- ja terveystieteiden
2013

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Hanna-Mari Harju
Opinnäytetyön nimi	”Ovat rohkeita, kun uskaltavat olla erilaisia”: Varhaiskasvattajien asenteet ja suhtautuminen sateenkaariperheitä kohtaan
Vuosi	2013
Kieli	suomi
Sivumäärä	54 + 4 liitettä
Ohjaaja	Ann-Sophie Blomqvist

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien asenteita ja suhtautumista sateenkaariperheitä kohtaan. Tämän lisäksi haluttiin tutkia, voivatko työntekijöiden asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot vaikuttaa työskentelyyn sateenkaariperheessä elävän lapsen sekä tämän vanhempien kanssa ja millä tavalla.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostui seuraavista aiheista: sateenkaariperheet, varhaiskasvatus ja asenteet. Avainsanat olivat sateenkaariperheet, varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, omahoitajuus ja asenteet. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Aineisto kerättiin kyselylomakkeen avulla kolmen vaasalaisen päiväkodin varhaiskasvattajilta. Lomake koostui sekä strukturoiduista että avoimista kysymyksistä. Vastausprosentti oli 40 ja avoimet kysymykset analysoitiin teemoittelua apuna käyttäen.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että varhaiskasvattajat suhtautuivat yleisellä tasolla sateenkaariperheitä kohtaan varsin positiivisesti. Kuitenkin käytännön työskentelyssä lasten kanssa osa halusi edelleen pitää sateenkaariperheet ”piilossa”. Varhaiskasvattajat kokivat, että heidän omat asenteensa ja ennakkoluulonsa voivat vaikuttaa työskentelyyn sateenkaariperheen lapsen ja vanhempien kanssa. Monet olivat sitä mieltä, että mikäli työntekijällä on ennakkoluuloja seksuaalivähemmistöjä kohtaan, yhteistyö vanhempien kanssa ei välttämättä ole luontevaa. Sitä vastoin lapsen kanssa työskentelyyn ei omien asenteiden ja ennakkoluulojen uskottu niin paljon tuovan haasteita. Osa koki vanhempiin kohdistuvalla negatiivisella suhtautumisella kuitenkin olevan vaikutusta myös työskentelyyn lapsen kanssa.

Avainsanat	sateenkaariperheet, varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, omahoitajuus, asenteet
------------	---

ABSTRACT

Author	Hanna-Mari Harju
Title	Early Childhood Educators' Attitudes towards Rainbow Families
Year	2013
Language	Finnish
Pages	54 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Ann-Sophie Blomqvist

The aim of this bachelor's thesis was to find out what kind of attitudes early childhood educators have towards rainbow families. A further goal was also to explore how the personnel's attitudes affect working with parents and children who form rainbow families.

The theoretical frame consisted of the following subjects: rainbow families, early childhood education and attitudes. The central concepts of this thesis were rainbow families, early childhood education, educational partnership, primary nursing and attitudes. The research method was qualitative. All material was collected by using a questionnaire which included both structured and open-ended questions. The material was collected from early childhood educators from three daycare centers in Vaasa. The response rate was 40 percent and the open-ended questions were analyzed thematically.

The results showed that, in general, early childhood educators' attitudes towards rainbow families were rather positive. However, when working with children, many of them still wanted to "hide" rainbow families and their existence. The personnel thought that their attitudes may have an impact on co-operating with the parents and the children who live in rainbow families. Many of the employees thought that if they have prejudices towards the parents and their sexual orientation, co-operating cannot necessarily be natural. However, working with the child was not affected by the attitudes and prejudice. This being said, some of the employees thought that the negative attitudes personnel have towards parents easily affects also the co-operation with the child.

Keywords Rainbow families, early childhood education, educational partnership, primary nursing, attitudes

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	PERHE-ELÄMÄÄ SATEENKAAREN VÄREISSÄ	10
	2.1 Historiaa.....	11
	2.2 Kohti sateenkaarevampaa lainsäädäntöä.....	12
	2.3 Sateenkaariperheet ja päivähoito	13
3	VARHAISKASVATUS	16
	3.1 Varhaiskasvatuksen tehtävä.....	16
	3.2 Kasvatuskumppanuus	17
	3.3 Omahoitajuus	19
4	ASENTEET	21
	4.1 Asenteiden synty ja kehittyminen.....	21
	4.2 Ennakkoluulot.....	23
	4.3 Asenteet varhaiskasvatuksessa.....	24
5	AIKAISEMPIÄ TUTKIMUKSIA	25
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
	6.1 Tutkimusmenetelmä.....	27
	6.2 Aineiston keruu.....	28
	6.3 Aineiston analysointi	29
	6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	30
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	32
	7.1 Tasa-arvo.....	33
	7.2 Lapsen kasvu ja kehitys	33
	7.3 Vanhemmuus	34
	7.4 Sateenkaariperheet ja ennakkoluulot	35
	7.4.1 Ajatuksia sateenkaariperheistä.....	37
	7.5 Asenteiden vaikutus yhteistyöhön vanhempien kanssa.....	39
	7.6 Kokemukset sateenkaariperheistä.....	41
	7.7 Asenteiden vaikutus työskentelyyn lapsen kanssa.....	42
	7.8 Perhemuodon huomioiminen	43

	5
7.9 Puheeksi ottaminen lapsiryhmässä	45
7.10 Koulutus.....	46
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
9 POHDINTA.....	51
LÄHTEET.....	53
LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

- Kuvio 1.** Vastaajien ammatit s. 32
- Kuvio 2.** Sateenkaariperheet ovat tasa-arvoisia ns. ydinperheiden kanssa s. 33
- Kuvio 3.** Sateenkaariperheessä elävästä lapsesta voi kasvaa yhtä tasapainoinen ja onnellinen kuin ydinperheessä elävästä lapsesta s. 34
- Kuvio 4.** Homo- tai lesbopari voi onnistua vanhemmuuden tehtävässään yhtä hyvin kuin heteropariskunta s. 34
- Kuvio 5.** Sateenkaariperheiden kohtaamia ennakkoluuloja s. 35
- Kuvio 6.** Millaisia ajatuksia sateenkaariperheet varhaiskasvattajissa herättävät? s. 38
- Kuvio 7.** Kasvatuskumppanuuden haasteet sateenkaarivanhempien kanssa s. 41
- Kuvio 8.** Miten huomioida sateenkaariperheessä elävä lapsi? s. 44

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Tutkimuslupa-anomus**LIITE 2.** Tutkimuslupa**LIITE 3.** Saatekirje**LIITE 4.** Kyselylomake

1 JOHDANTO

Suomi on asukasmäärältään pieni valtio, mutta maassamme elää runsaasti erilaisiin vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä. Melko suuren vähemmistöryhmän muodostavat nykypäivänä maahanmuuttajat. Varhaiskasvatuksen parissa onkin tehty paljon tutkimuksia maahanmuuttajaperheiden ja heidän lastensa kanssa työskentelystä. Itse päätin käsitellä opinnäytetyössäni vielä pientä, mutta sitäkin enemmän keskustelua herättänyttä vähemmistöryhmää ja heidän perheitään. Tarkoitukseni on tutkia varhaiskasvattajien suhtautumista ja asenteita sateenkaariperheitä kohtaan. Sen lisäksi haluan selvittää, voivatko varhaiskasvattajien asenteet vaikuttaa työskentelyyn sateenkaariperheessä elävän lapsen sekä tämän vanhempien kanssa ja millä tavalla.

Seksuaalivähemmistöt ovat Suomessa vielä pitkälti varjossa verrattuna esimerkiksi maahanmuuttajiin. Aiheesta ei myöskään ole tehty tutkimuksia tai kirjoitettu kirjallisuutta samassa mittakaavassa maahanmuuttajiin nähden. Seksuaalivähemmistöt ja seksuaalinen suuntautuminen ei kuitenkaan enää ole samanlainen tabu kuin ennen, vaan julkisuudessa käydään yhä enemmän keskustelua erityisesti seksuaalivähemmistöjen oikeuksista. Myös tunnettujen julkisuuden henkilöiden ja poliitikkojen astuminen ”kaapista ulos” on osaltaan vaikuttanut ihmisten käsityksiin ja mielipiteisiin.

Uskon, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvat henkilöt ja heidän perheensä tulevat myöhemmin olemaan näkyvämpi osa arkeamme kuin mitä he tällä hetkellä vielä ovat. Tämän myötä sateenkaariperheistä tulee mitä luultavimmin myös näkyvämpi osa päivähoidtoa ja varhaiskasvatusta. Koska seksuaalivähemmistöt jakavat yleisesti ihmisten mielipiteet melko jyrkästi ja itse työskentelen tällä hetkellä päiväkodissa, on todella mielenkiintoista ottaa selvää varhaiskasvattajien asenteista ja heidän suhtautumisestaan sateenkaariperheitä kohtaan.

Avainsanat tutkimuksessa ovat: sateenkaariperheet, varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, omahoitajuus ja asenteet. Teoriaosuudessa avaan tarkemmin näitä tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä. Viidennessä luvussa esittelen muutamaa sateenkaariperheistä aikaisemmin tehdyn tutkimuksen ja kuudennessa luvus-

sa kuvaan tutkimuksen toteutusta, aineiston keruuta ja sen analysointia sekä esittelen hyödyntämäni tutkimusmenetelmän. Seitsemännessä luvussa käyn sen sijaan läpi analysoidut tutkimustulokset.

2 PERHE-ELÄMÄÄ SATEENKAAREN VÄREISSÄ

Sateenkaariperheen muodostavat lesbo-, homo-, bi-, ei-heteroseksuaali- tai transvanhemmat sekä heidän lapsensa. Usein sateenkaariperheeksi mielletään erityisesti nais- ja miesparien lapsiperheet, mutta totuus on kuitenkin kirjavampi: on myös useamman vanhemman muodostamia moniapilaperheitä, bi-seksuaalien perheitä ja transvanhempien perheitä. Ydinperheisiin, eli kahdesta vanhemmasta ja heidän lapsistaan koostuviin perheisiin, voidaan rinnastaa nais- ja miesparien lapsiperheet, mikäli lasten toiset biologiset vanhemmat eivät ole mukana heidän elämässään. Ydinperheeksi katsotaan myös transvanhemman, hänen puolisonsa sekä heidän lastensa muodostamat perheet. Yhteiskunnassamme vallitsevan hetero- ja parisuhdeoletuksen myötä ydinperheen mallia mukailevat sateenkaariperheet saavat usein paremmin tunnustusta kuin muut sateenkaariperheet. (Jämsä 2008 b, 26, 37.)

Osa sateenkaariperheistä muodostuu yhdestä vanhemmasta ja hänen lapsistaan, jolloin taustalla on usein esimerkiksi ero tai puolison kuolema. Yhden vanhemman eli yksinhuoltajan perheen taustalla voi olla myös naisen päätös perustaa perhe yksin. Jotkut sateenkaariperheiden vanhemmista toimivat puolestaan etävanhempina, jolloin varsinkaan ulkopuoliset eivät aina edes tiedä heidän olemassaolostaan. Etävanhemmuus voi olla sattumien summa tai etukäteen harkittu asia. (Jämsä 2008 b, 38-39.)

Aikaisemmin enemmistö sateenkaariperheistä oli uusperheitä, jonka muodostavat mies- tai naispari sekä heidän aikaisemmassa heterosuhteessa syntyneet lapsensa. Vaikka tällä hetkellä uusperheiden määrä onkin laskussa, erityisesti vanhempana toimivien homo- ja bi-miesten perheet ovat edelleen uusperheitä. Apilaperheiden määrä sateenkaariperheiden keskuudessa on sen sijaan kasvamassa. Erityisesti kolmi- ja neliapilaperheitä on paljon. Näissä tapauksissa perheen perustamisessa on alusta asti ollut mukana useampi henkilö, esimerkiksi miespari yhdessä naisparin kanssa tai yksittäinen nainen miesparin kanssa. Apilaperhe on varsinkin monen homo- ja bi-miehen kohdalla väylä ryhtyä vanhemmaksi. (Jämsä 2008 b, 38, 40.)

2.1 Historiaa

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt ovat pitkään pyrkineet pysymään muilta näkymättömissä, sillä homoseksuaalisuus on Suomessa ollut aluksi laitonta ja myöhemmin luokiteltu sairaudeksi. Suurin osa lapsiperheiden vanhemmista on ennen vanhaan elänyt heteroparisuhteessa, mutta aina on ollut olemassa myös homoseksuaalisesti tuntevia vanhempia. Vanhemmuuteen liitetyn hetero-oletuksen takia homoseksuaalisten vanhempien ja heidän perheidensä näkeminen kulttuurisena ilmiönä on kuitenkin ollut miltei kokonaan estynyt. (Jämsä 2008 b, 33.)

Vuonna 1971 homoseksuaalisten tekojen kriminalisointi poistettiin rikoslaista ja myöhemmin vuodesta 1981 eteenpäin homoseksuaalisuutta ei enää ole virallisesti luokiteltu sairaudeksi (Seta ry 2013). Näiden tapahtumien myötä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien vanhempien näkyvyys alkoi pikku hiljaa kasvaa. Tuohon aikaan sateenkaariperheet olivat pääosin yksinhuoltajaperheitä tai uusperheitä ja esimerkiksi vain muutamat naisparit hankkivat yhdessä lapsia. 1990-luvun puolessa välissä sateenkaariperheiden kirjo alkoi kuitenkin monipuolistua. Uus- ja yksinhuoltajaperheiden rinnalle ilmestyi uudenlaisen ja avoimemman kulttuurin myötä uusia perhemalleja, erityisesti mies- ja naisparien muodostamia ydinperheitä ja apilaperheitä. (Jämsä 2008 b, 33,43.)

Sateenkaariperhe -käsite vakiintui suomen kieleen hieman 1990 -luvun puolen välin jälkeen ja Sateenkaariperheiden oma yhdistys, Sateenkaariperheet ry, perustettiin ja rekisteröitiin vuonna 1997 (Jämsä & Kuosmanen 2007 b, 13). Sateenkaariperheet ry on yksi Seksuaalinen tasavertaisuus (Seta) ry:n jäsenjärjestöistä, joka muun muassa pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon, tekee tiedotustyötä, tarjoaa neuvontapalveluja sekä koulutuspalveluja ja järjestää tapaamisia, retkiä, leirejä sekä muuta ohjelmaa eri puolilla Suomea (Sateenkaariperheet ry 2013).

Vuonna 1997 avattiin myös Väestöliiton lapsettomuuskliniikka naispareille ja yksin eläville naisille. Tämän myötä lasten hankinta erityisesti naisparien keskuudessa lähti räjähdysmäisesti käyntiin. 2000-luvulla myös yhä useammat miesparit

ryhtyivät perustamaan yhteisiä perheitä, mutta kokonaisuudessaan naisparien lapsiperheiden lukumäärä on huomattavasti suurempi. (Kuosmanen & Jämsä 2007 b, 13.)

Juha Jämsä (2008 b, 43-45) toteaa, että sateenkaariperheet ja heidän elämänsä ovat vuosien saatossa käyneet läpi valtavia mullistuksia. Perheet ovat tulleet yhä julkisemmaksi ja heidän on pitänyt opetella elämään muiden perheiden keskuudessa, mutta samalla kuitenkin toisista perheistä hieman erilaisina. Sateenkaariperheiden määrän kasvun ja näkyvämmäksi tulon myötä myös kohtaamiset ammattilaisten ja toisten perheiden kanssa esimerkiksi päivähoitossa ja koulussa ovat yleistyneet. Kaiken kaikkiaan Suomessa arvioidaan sateenkaariperheissä elävän jo tuhansia lapsia ja määrä on kokoajan kasvussa.

2.2 Kohti sateenkaarevampaa lainsäädäntöä

2000-luku on osoittautunut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä sekä heidän perheitänsä koskevan lainsäädännön kehityksen niin sanotuksi kulta-ajaksi. Alle kymmenen vuoden sisällä astuivat voimaan laki rekisteröidystä parisuhteesta, laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta, uusi yhdenvertaisuuslaki, laki hoidelmöityshoidoista sekä mahdollistettiin perheen sisäinen adoptio myös rekisteröidyssä parisuhteessa eläville henkilöille. (Jämsä 2008 a, 70.)

Maaliskuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2002 tuli voimaan laki rekisteröidystä parisuhteesta. Se mahdollistaa kahden samaa sukupuolta olevan, 18 vuotta täyttäneen henkilön parisuhteen virallistamisen. Parisuhteen rekisteröinti takaa jonkin verran samoja oikeuksia kuin avioliiton solmiminen, mutta se ei kuitenkaan mahdollista esimerkiksi saman sukunimen tai saman yhdistelmänimen ottamista, sillä laki ei sovelle nimilain säännöksiä. Rekisteröidyssä parisuhteessa elävät eivät myöskään voi adoptoida lasta yhdessä. (L9.11.2001/950.)

Tammikuussa vuonna 2003 tuli voimaan laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Sen perusteella henkilö voidaan vahvistaa kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmässä merkitty. Henkilön tulee kuitenkin esittää lääketieteellinen selvitys siitä, että hän kokee kuuluvansa

vastakkaiseen sukupuoleen, elää sen mukaista elämää ja on lisääntymiskyvytön. Henkilön on myös oltava täysi-ikäinen, hän ei saa olla avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ja hänen tulee olla Suomen kansalainen tai hänellä on oltava asuinpaikka Suomessa. (L28.6.2002/563.)

Yhdenvertaisuuslain (L20.1.2004/21) tarkoituksena puolestaan on yhdenvertaisuuden toteutumisen edistäminen ja turvaaminen sekä syrjinnän kohteeksi joutuneen henkilön oikeussuojan tehostaminen lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteissa. Laki koskee sekä julkista että yksityistä toimintaa ja sen mukaan ”kehtään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”.

Ensimmäinen päivä syyskuuta vuonna 2007 tuli voimaan laki hedelmöityshoidoista. Se takaa mahdollisuuden hedelmöityshoitoihin ensinnäkin avioliitossa tai sen omaisissa olosuhteissa elävälle miehelle ja naiselle, mutta myös naisparille ja yksin elävälle naiselle. Hedelmöityshoidoksi katsotaan tässä laissa nimenomaan toimenpide, johon osallistuu lääkärin ammatin harjoittamiseen oikeutettu tai muu ulkopuolinen henkilö korvausta vastaan. (L22.12.2006/1237.) Jämsä (2008 a, 71) pitää naisparien oikeutta saada hedelmöityshoitoja vaikuttavana askeleena matkalla kohti sateenkaariperheiden tunnistamista oikeiksi perheiksi.

Syksyllä 2009 lakia rekisteröidystä parisuhteesta muutettiin niin, että perheen sisäinen adoptio mahdollistui myös rekisteröidyssä parisuhteessa. Parisuhteen toinen osapuoli voi täten adoptoida elämäkumppaninsa lapsen. (L29.05.2009/391.) Aikaisemmin perheen sisäinen adoptio oli mahdollista ainoastaan avioliiton solmineiden pariskuntien keskuudessa.

2.3 Sateenkaariperheet ja päivähoito

Suomessa sateenkaarivanhemmat turvautuvat päivähoitopalveluihin yhtä paljon kuin lapsiperheet yleensä. Tästä syystä on tärkeää, että päivähoidon ammattilaiset tunnistavat perheen sateenkaariperheeksi. Perheenjäsenten väliset suhteet tulee hahmottaa oikein, esimerkiksi naisparin molemmat osapuolet on nähtävä tasaver-

taisina vanhempina ja moniapilaperheen kaikkia aikuisia tulee kohdella vastuullisina vanhempina. Suurin osa sateenkaariperheistä kokee, että varhaiskasvattajat tunnistavat heidät hyvin tai melko hyvin. Helpoiten tunnistetaan neliapilaperheet, joissa vanhempina toimivat naispari yhdessä miesparin kanssa, naisparien ydinperheet sekä yksittäiset etävanhempien perheet. (Kuosmanen & Jämsä 2007 a, 63-64.)

Suomalaisille sateenkaariperheille vuonna 2006 tehdyn kyselyn mukaan 85 % sateenkaarivanhemmista koki päivähoiton henkilökunnan suhtautuvan luontevasti perheeseensä ja enemmistö, erityisesti äidit, olivat myös sitä mieltä, että heidät otetaan koko perheenä hyvin mukaan yhteistyöhön päivähoitossa. Tämä on tärkeää, sillä varhaiskasvattajat voivat vaikuttaa omalla toiminnallaan ja suhtautumisellaan merkittävästi siihen, pystyykö lapsi avoimesti puhumaan erilaisesta perheestään ja ettei hän tule kiusatuksi perhetaustansa vuoksi. (Kuosmanen & Jämsä 2007 a, 64-65.) Useimmiten samanikäiset lapset eivät kuitenkaan reagoi negatiivisesti siihen, että jollain heidän ikätovereistaan onkin esimerkiksi kaksi äitiä. He voivat pikemminkin ajatella että se on ”jännittävää”. Sitä vastoin lasten vanhemmilla esiintyy enemmän ennakkoluuloja, mikä näkyy muun muassa siinä, että omaa lasta kielletään vaikkapa leikkimästä sateenkaariperheessä elävän lapsen kanssa. (Thornell 2009.)

Vaikka sateenkaariperheet tunnistetaankin kiitettävästi päivähoiton saralla, melko harva sateenkaarivanhemmista kokee, että varhaiskasvattajat tuntevat sateenkaariperheiden erityistarpeita. Yksi näistä on esimerkiksi sateenkaariperheen perhe muodon tasavertainen huomioiminen päivähoiton arjessa ja käytännöissä, kuten vanhempainilloissa ja muissa tilaisuuksissa. Usein vastuu perheiden monimuotoisuuden ja oman perheen esittelystä sekä tarpeiden ilmaisemisesta onkin jäänyt itse sateenkaariperheen vanhemmille. Mikäli vuorovaikutus perheen ja työntekijöiden välillä koetaan nihkeäksi, myöskään kodin kasvatuseriaatteista ja perheen muista tarpeista ei helposti puhuta päivähoitossa. (Kuosmanen & Jämsä 2007 a, 65-66.)

Sateenkaariperheet pystytään ottamaan huomioon sekä päivähoiton arjessa ja käytänteissä että lasten leikeissä ja opetuksessa. Yhdessä lasten kanssa voi esimerkiksi käsitellä monia sateenkaariperheiden muotoja osana suurta, erilaisten

perheiden kirjoa ja tällä tavoin tukea sateenkaariperheessä elävän lapsen kasvua ja perheidentiteettiä. Myös sateenkaariperheen erityinen huomioiminen muun muassa isäin- ja äitienpäivänä on tärkeää. Lapselle voi antaa esimerkiksi mahdollisuuden askarella useampia kortteja ja lahjoja oman perhetaustansa mukaisesti. (Kuosmanen & Jämsä 2007 a, 66-67.)

3 VARHAISKASVATUS

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Stakes 2005, 11) todetaan, että varhaiskasvatus on ”pienien lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista”. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa otetaan huomioon myös lapsen omaehtoisen leikin suuri merkitys. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamasta kokonaisuudesta, jonka yhteiskuntamme järjestää ja jota se myös pyrkii tukemaan ja valvomaan aktiivisesti. Varhaiskasvatusta järjestävät erilaiset varhaiskasvatuspalvelut, kuten päiväkodit, perhepäivähoito ja avointa toimintaa ylläpitävät tahot. Palveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat.

Suomalaiseen varhaiskasvatukseen kuuluvat arvot perustuvat keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, säädöksiin ja muihin asiakirjoihin. Näiden ja Suomen perusoikeussäännöksiin pohjalta ovat muodostuneet varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet, joita ovat lapsen oikeus

- turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen
- turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti
- tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti
- saada tarvitsemaansa erityistä tukea
- omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen. (Stakes 2005, 12.)

3.1 Varhaiskasvatuksen tehtävä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Stakes 2005, 15) todetaan, että varhaiskasvatuksen avulla pyritään ensisijaisesti edistämään lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen terveyttä ja toimintakykyä pyritään ylläpitämään ja lapsen perustarpeista huolehtimaan. Myös pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet edistävät hyvinvointia. On tärkeää, että lapsi kokee tulevansa arvostetuksi ja hyväksytyksi

omana itsenään sekä kuulluksi ja nähdyksi. Tällä tavoin voidaan vaalia ja vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa.

Hyvä hoito toimii perustana kaikelle varhaiskasvatuksen parissa tapahtuvalle toiminnalle. Kun lapsen perustarpeista on huolehdittu hyvin, hän voi suunnata mielenkiintonsa toisiin lapsiin, toimintaan ja ympäristöön. Hyvän hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden avulla pystytään edistämään myönteisen minäkäsityksen kehittymistä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. Hoitopäivään kuuluvat erilaiset vuorovaikutustilanteet, pienet arjen tehtävät, leikki ja ylipäättään lapsen toiminta ympäristössään ovat tärkeitä tilanteita kasvun ja oppimisen kannalta. (Stakes 2005, 15-16.)

Varhaiskasvattajan ammatissa on tärkeää tiedostaa, millainen itse on kasvattajana ja mitkä arvot ja eettiset periaatteet vaikuttavat kasvattajuuden taustalla. Oman työskentelyn aktiivinen arviointi auttaa työntekijää toimimaan eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukaisesti. Lasten kanssa työskennellessä on tärkeää, että kasvattaja on sitoutunut, herkkä ja kykenee reagoida lasten tunteisiin ja erilaisiin tarpeisiin. Työntekijän tulee kannustaa lapsia omatoimisuuteen kehuen ja kannustaen, mutta samalla myös tarpeen mukaan taata lapselle tämän tarvitseman avun. Kasvattajan tulee kunnioittaa lapsen, lapsen vanhempien ja toisten työntekijöiden kokemuksia ja mielipiteitä sekä työskennellä kasvatuskumppanuuden periaatteita noudattaen. (Stakes, 2005, 16-17.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatuksen parissa tehty yhteistyö vanhempien kanssa on perinteisesti sisältänyt asioista tiedottamista sekä yhteisten sääntöjen sopimista. Viime vuosina vanhempien osallisuutta ja roolia lastensa asiantuntijoina on kuitenkin alettu korostaa yhä enemmän. Päivähoidon ammattilaisten on todettu tarvitsevan työssään vanhemmilla olevaa tietoa omista lapsistaan. (Mikkola & Nivalainen 2010, 11-12.) Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puhutaan kasvatuskumppanuudesta. Se on vanhempien ja päivähoidon ammattilaisten välistä yhteistyötä, jossa sitoudutaan toimimaan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja työntekijöiden tasavertaista

vuorovaikutusta, jossa molempien osapuolten samanarvoiset, mutta erilaiset tiedot lapsesta ja taidot toimia tämän kanssa yhdistyvät. Vanhemmilla on kuitenkin luonnollisesti lastensa ensisijainen kasvatusvastuu ja -oikeus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

On tärkeää, että vanhemmille annetaan mahdollisuus osallistua lastansa koskeviin kasvatustaluteluihin ja lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Palaverien tavoitteena onkin syventää kasvattajien ja vanhempien välisiä kohtaamisia aidon dialogin eli vastavuoroisen vuoropuhelun avulla, jossa jaetaan ja otetaan vastaan tietoa lapsen asioista päivähoitossa sekä perheessä. Vuoropuhelun tulee olla molempia osapuolia kunnioittavaa, tasavertaista ja avointa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

Kasvatuskumppanuus lähtee aina lapsen tarpeista ja toteuttaa lapsen etua. Yhteistyöllä pyritään siihen, että lapsi tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. Tavoitteena on myös varhaisessa vaiheessa tunnistaa lapsen mahdollinen erityisen tuen tarve, jolloin voidaan yhdessä vanhempien kanssa etsiä lapsen kannalta sopivimmat toimintatavat ja tuen muodot. Molemminpuolinen kunnioitus ja luottamuksellisuus edesauttavat sekä työntekijää että lapsen vanhempaa ilmaisemaan huolensa lasta kohtaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17-18.)

Kasvatuskumppanuus alkaa siitä, että tutustutaan lapseen ja hänen perheeseensä. Usein tämä tapahtuu luontevimmin tutustumiskäynnillä perheen kotiin. Käynnin tavoitteena on keskustella ja käydä läpi erilaisia lapsen päivähoiton aloitukseen sekä vanhempien mahdollisiin odotuksiin ja toiveisiin liittyviä asioita. Lähtökohdanna on antaa puheenvuoro nimenomaan itse perheelle turvallisessa ympäristössä, jolloin kynnys puhua aroistakin henkilökohtaisista asioista madaltuu. Tärkeää on muistaa kohdata perhe kuulevalla, kunnioittavalla, luottamusta ja dialogia rakentavalla tavalla. Tehdessään tutustumiskäynnin kotiin varhaiskasvattaja rakentaa samalla pohjaa lapsen vanhempien ja hoitopaikan työntekijöiden väliselle suhteelle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41-42.)

Eniten vuoropuhelua vanhempien, kasvattajien ja lapsen välillä tapahtuu silloin, kun vanhempi tuo lapsen hoitoon ja hakee lapsen hoidosta. Yksityiskohtaisemmin

ja laajemmin lasta koskevia asioita käydään läpi erikseen pidettävissä keskusteluissa, esimerkiksi laatiessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Kasvattajien ja vanhempien välinen jatkuva ja avoin vuoropuhelu antaa tilaa ja uskallusta puhua ensinnäkin lapsen tavanomaisista asioista mutta tarvittaessa myös ongelmallisista aiheista. Myös kasvattajan avoin ja myönteinen suhtautuminen perheeseen edesauttaa pulmallisten asioiden esille nostamista. Mikäli vuoropuhelua ei ole tarpeeksi, voi helposti muodostua vääriäkin tulkintoja ja oletuksia esimerkiksi lapsesta ja perheen tilanteesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44-45.)

3.3 Omahoitajuus

Lasten elämään heijastuu suoraan kaikenlaiset elintavoissa ja kulttuurissa tapahtuvat nopeat muutokset ja elämä on nykypäivänä ajoittain hyvinkin hektistä ja stressaavaa. Pienillä lapsilla ei ole samanlaisia valmiuksia käsitellä ympäristöstä tulevia erilaisia ärsykeitä kuin aikuisilla. Päivähoidossa näitä ärsykeitä voi tulla päivän aikana jopa tuhansia eikä lapsi luonnollisesti pysty niihin kaikkiin vastaamaan. Pysyvät ihmissuhteet toimivat pohjana kiintymyssuhteelle ja luottamuksen synnylle. Erityisesti pienten lasten kohdalla onkin muistettava, että he pystyvät kiintymään vain rajalliseen määrään ihmisiä kerrallaan. (Salminen & Tynnenen 2011, 14-15.)

Omahoitajuus on erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmiin, mutta nykyään yhä enemmän myös muissa ryhmissä käytetty työmenetelmä, jossa lapselle nimetään oma hoitaja. Hoitaja ottaa lapsesta erityisen vastuun oman työvuoronsa ajaksi. Sen avulla pyritään tukemaan lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja autetaan lasta sopeutumaan uuteen ympäristöön. Omahoitajuuden avulla tavoitellaan inhimillisempää ja samalla laadukkaampaa päivähoitoa lapsille, mutta myös lasten perheille ja työntekijöille. (Salminen & Tynnenen 2011, 12.)

Lapsi kokee omahoitajansa usein turvalliseksi aikuiseksi, joka luo vahvan vuorovaikutussuhteen sekä lapseen että tämän perheeseen. Omahoitaja tekee lapsen olon päivähoidossa turvallisemmaksi ja pyrkii ylläpitämään myös vanhempien ja työntekijöiden välistä toimivaa vuorovaikutusta. (Salminen & Tynnenen 2011, 12.) Omahoitaja voi esimerkiksi ohjata pienryhmän toimintaa ja ryhmän oppimis-

prosessia, varmistamalla samalla jokaisen lapsen mahdollisuuden yksilöllisempään tukeen. Hoitaja voi myös vastata hoito- ja kasvatussopimusten teosta vanhempien kanssa sekä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen havainnoinnista ja dokumentoinnista. Kenties tärkein omahoitajan tehtävistä on kuitenkin päivittäinen kohtaaminen vanhempien kanssa. Tuolloin vaihdetaan tärkeitä lasta koskevia tietoja esimerkiksi hoitopäivästä puolin ja toisin. (Mikkola & Nivalainen 2010, 34.)

Omahoitajuutta voidaan toteuttaa monella eri tavalla, sillä se muokkautuu luonnollisesti kunkin lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Omahoitajuuden toteuttamiseen vaikuttavat muun muassa lasten ikä, lasten lukumäärä ja tiimin jäsenten lukumäärä. Jokainen ryhmä etsii itselleen sopivimman tavan toimia ja toteuttaa omahoitajuutta. Tärkeintä on, että kukin tiimin jäsenistä sitoutuu omahoitajuuteen ja toimii yhteisten pelisääntöjen mukaan. (Salminen & Tynninen 2011, 13-14.)

Omahoitajuus on työmenetelmänä vielä melko uusi ja monet vanhemmat ovatkin siitä hyvin kiinnostuneita. Omahoitajan kotikäynnin avulla perhe pääsee tutustumaan varhaiskasvatukseen maailmaan ja sekä lapsen että vanhempien on monesti helpompi sopeutua uuteen tilanteeseen ja ympäristöön. Omahoitajuus asettaa kuitenkin erityisesti työntekijälle haasteita, sillä vaikka hän onkin lapsen ja perheen ”oma” hoitaja, hänen tulee kuitenkin muistaa toimia ammatillisesti varhaiskasvattajana, ei muodostaa ystävyyssuhdetta. (Salminen & Tynninen 2011, 59.)

4 ASEENTEET

Asenteet rakentuvat uskomuksista ja tunteista joltain objektia, kuten toista ihmistä tai jotakin asiaa kohtaan. Usein ne ovat melko pysyviä kognitiivis-emotionaalisia suhtautumistapoja, jotka voivat ilmetä myös tekoina. Asenteet voivat olla myönteisiä tai kielteisiä ja ihmisellä on niitä lähes rajattomasti. Olosuhteiden muutokset voivat vaikuttaa oleellisesti asenteisiimme ja jopa muuttaa niitä. (Himberg & Jauhiainen 1998, 37.)

Asenteet suuntautuvat aina johonkin kohteeseen. Erityisesti eri ihmisryhmiin liittyvät asenteet ovat yleisiä, mutta yhtäläillä ihmisillä on asenteita myös esimerkiksi turkistarhausta tai erilaisia aatteita kohtaan. (Lahikainen & Pirttilä-Backman, 1997, 79.) Lapsi sisäistää sosialisatiossa läheistensä asenteita oman maailmankuvansa rakenteiksi. Tämän lisäksi vertaisryhmät ja tiedotusvälineet vaikuttavat voimakkaasti erityisesti länsimaissa ihmisten suhtautumistapoihin, varsinkin lasten ja nuorten kohdalla. Myös kokemukset jostain asiasta tai kohteesta edesauttavat myönteisten asenteiden muodostumista. (Himberg & Jauhiainen 1998, 37.)

Ihmiset toteuttavat asenteissaan monesti oman maailmankuvansa arvoja. Asenteet usein helpottavat tiedon jäsentämistä ja tulkitsemista. Juurikin arvoja heijastavat asenteet johtavat helposti erimielisyyksiin, ajoittain jopa raivoisiin riitoihin. Asenteiden tavoin myös stereotypiat tekevät tiedon jäsentämisen yksinkertaisemmaksi. Stereotypia on usean ihmisen jostakin joukosta tekemä niin sanottu yliyleistys, jossa kaikilla samaan joukkoon tai ryhmään kuuluvilla henkilöillä uskotaan olevat samat ominaisuudet. Myös stereotypiat muodostuvat varhain, kun lapsi alkaa sisäistää ympäristön käsityksiä vieraista ryhmistä. Niin stereotypioita kuin asenteitakin on hankalaa muuttaa. (Himberg & Jauhiainen 1998, 37-39.)

4.1 Asenteiden synty ja kehittyminen

Ihmiset voivat omaksua asenteita monilla eri tavoilla riippuen ajankohdasta ja tilanteesta. Usein tavat, joilla asenteet syntyvät, täydentävät kuitenkin toisiaan esimerkiksi vahvistaen tai heikentäen jo olemassa olevia asenteita ja käyttäytymismuotoja. (Erwin, 2001, 31.) Suurin osa uskoo, että asenteet ovat joltain, mitä

opimme toisilta ihmisiltä ja ympäristöstämme. Vastapainoksi on esitetty myös toisteita siitä, että perintötekijät voivat vaikuttaa asenteiden muodostumiseen. (Baron & Byrne 2002, 121.)

Asenteiden oppimista on selitetty muun muassa klassisen ehdollistumisen teorian avulla. Jos lapsi esimerkiksi näkee äidin reagoivan negatiivisesti joka kerta, kun he kohtaavat ulkomaalaisen ihmisen, oppii hän hiljalleen kehittämään itselleen ennakkoluuloja ja suhtautumaan negatiivisesti etnisiä ryhmiä kohtaan. Klassista ehdollistumista ja sen myötä asenteisiin vaikuttamista voi tapahtua myös ihmisten tiedostamatta. Väline-ehdollistumisen teoriassa puolestaan korostetaan tietynlaisen käyttäytymisen ja asenteiden vahvistamista palkitsemisen avulla. Usein esimerkiksi vanhemmat palkitsevat lasta heille mielisestä käyttäytymisestä hymyn ja kehuja avulla. Tällä tavalla he vahvistavat lapsen myönteiseksi koettua toimintaa ja siihen liittyvää asennetta. Yhtä lailla lasta voidaan torua negatiivisista reaktioista, jolloin ne useimmiten harvenevat. Vanhemmat turvautuvat aktiivisesti väline-ehdollistamiseen muokatakseen lasten asenteita toivottuun suuntaan. (Baron & Byrne 2002, 121-123.)

Kolmas asenteiden muodostumista selittävä teoria on havainto-oppiminen. Sen mukaan esimerkiksi lapset voivat kehittää asenteitaan ilman, että vanhemmat pyrkivät siihen millään tavalla. He yksinkertaisesti havainnoivat ja seuraavat ympärillään olevien ihmisten tekoja ja asenteita ja ottavat niistä mallia. Useimmiten lapset eivät opi tekemään niin kuin heidän vanhempansa sanovat vaan niin kuin he tekevät. Ihmiset myös vertailevat paljon asenteitaan ja mielipiteitään muiden ihmisten kanssa. Tämä sosiaalinen vertailu voi aiheuttaa asenteiden muuttumista ja uusien muodostumista, sillä ihmiset usein haluavat tuntea yhteenkuuluvuutta toisten, erityisesti samanhenkisten, ihmisten kanssa. (Baron & Byrne 2002, 123-124.)

Myös perimällä saattaa olla vaikutusta asenteiden muodostumiseen ja syntyyn. Erityisesti joidenkin asenteiden uskotaan olevan helpommin perittäviä kuin toiset. Näitä ovat joidenkin tutkimusten mukaan esimerkiksi mieltymys tietynlaiseen musiikkiin tai ruokaan. Perimän muodostamia asenteita on usein vaikeampi muuttaa ja niiden uskotaan vaikuttavan ihmisen käyttäytymiseen voimakkaammin kuin asenteiden, jotka on opittu ympäristöstä. (Baron & Byrne 2002, 124-125.)

Asenteita muodostuu ja syntyy kaikenlaisessa päivittäisessä viestinnässä ja vuorovaikutuksessa. Ihmiset jakavat omaa tietämystään ja käsityksiään asioista toisilleen ja vaikuttavat sitä kautta toistensa asenteisiin. Myös median välittämä informaatio luo ja muokkaa asenteita monilla elämänalueilla, esimerkiksi käsitellessään miehen ja naisen sukupuolirooleja ja erilaisia yhteiskunnallisia aiheita, kuten rikollisuutta. Ilmeisin asenteiden muodostaja on kuitenkin ihmisten suora, henkilökohtainen kokemus. Ihminen voi esimerkiksi suhtautua autolla ajamiseen hyvin kielteisesti, mikäli hän on joskus ollut mukana auto-onnettomuudessa. (Erwin, 2001, 32-36.)

4.2 Ennakkoluulot

Ennakkoluuloiksi voidaan katsoa asenteet, jotka sisältävät hyvin vähän objektiviasta tietoa ja paljon kielteisiä tunteita asenteen kohteena olevasta asiasta. Ennakkoluulot eroavat stereotyyppioista siten, että stereotyyppiat voivat olla myös positiivisia. Ennakkoluulot sen sijaan ovat aina kielteisiä. Ne voivat pahimmillaan aiheuttaa jonkin ihmisryhmän syrjinnän. (Himberg & Jauhiainen 1998, 39.) Ennakkoluulot juontavat juurensa ihmisten varhaisista vuorovaikutuskokemuksista. Myös joukkotiedotusvälineet välittävät ennakkoluuloja ihmisille ja pitävät niitä yllä. Esimerkiksi sarjakuvissa on usein hyvinkin paljon leimaavia piirteitä, vaikka niiden tekijä ei välttämättä siihen ole pyrkinytkään. (Lahikainen & Pirttilä-Backman, 1997, 82.)

Monissa maissa erityisesti etniset ennakkoluulot ovat voimistuneet viime vuosikymmeninä hyvin nopeasti. Usein niiden ilmentyminen kertoo siitä, että kulttuurissa sallitaan ennakkoluuloinen käyttäytyminen. Ennakkoluuloista suhtautumista selitetään erityisesti ulkomaalaisten tapojen huomattavalla poikkeamisella maan omien kansalaisten kulttuurista. Myös heikompi elintaso antaa monen mielestä syyn kohdella ulkomaalaisia huonommin. Osa näkee maahanmuuttajat uhkana taloudelliselle toimeentulolle ja esimerkiksi Suomessa onkin paljon arvosteltu maahanmuuttajien melko korkeaa elintaso. (Himberg & Jauhiainen 1998, 41-42.)

4.3 Asenteet varhaiskasvatuksessa

Asenteisiin liittyy usein erilaisia asenneyhdistelmiä. Esimerkiksi varhaiskasvattaja voi olettaa, että tarkkaavaisuushäiriöisen lapsen kasvattaminen ja tukeminen on erittäin haastavaa. Mielikuva rauhattomasta ja ylivilkkaasta lapsesta muokkaa helposti hänen asennettaan ja suhtautumista lasta kohtaan. On syytä muistaa, että kasvattajan asenteilla on todella tärkeä merkitys vuorovaikutukselle ja siihen, millaisena hän lapsen näkee. Kasvattajan tulisikin pyrkiä hankkimaan tietoa itse lapsesta ja tutustua häneen ja hänen ominaisuuksiinsa eikä turvautua ainoastaan yleiseen informaatioon lapsen sairaudesta. (Koivunen 2009, 124.)

Päivähoidossa korostetaan nykypäivänä paljon erilaisuuden hyväksymistä. Tästä käytetään yleisemmin käsitettä suvaitsevaisuus. Suvaitsevaisuus tarkoittaa kykyä kohdata, kuunnella ja sietää erilaisuutta. Erilaisuuden kohtaamiseen voi liittyä pelkoa ja epävarmuutta, koska ei vielä tunneta lasta pintaa syvemältä. Aktiivinen tutustuminen lapsiin yksilöinä vaikuttaa kasvattajan tunteisiin ja käsityksiin. Omia tunteitaan ja asenteitaan arvioimalla työntekijä voi tarvittaessa pystyä muokkaamaan ja muuttamaan mahdolliset kielteiset asenteet myönteisiksi. Muutos vaikuttaa suuresti ensinnäkin kasvattajan omaan käyttäytymiseen mutta myös siihen, miten hän lasten kanssa toimii. (Koivunen 2009, 124-125.)

5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Pro gradu -tutkielmia liittyen suoraan sateenkaariperheisiin ja varhaiskasvatukseen ei ollut löydettävissä. Juha Jämsä (2003) on kuitenkin kirjoittanut tutkielman liittyen homomiesten perheisiin ja vanhemmuuteen. Hän on tutkielmassaan haastatellut kymmentä vanhempaa toimivaa tai toiminutta monimuotoisiakin perheitä omaavaa homomiestä. Jämsä tarkastelee erityisesti miesten puhetta perheestään ja vanhemmuudestaan; mikä rakentaa perhettä ja vanhemmuutta tietyllä tavalla sekä asettaa puhujia tiettyihin positioihin. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti kolmen position: homon, miehen ja vanhemman rakentumista perhe- ja vanhemmuuspuheessa. Haastateltujen miesten vanhemmuus ja vanhempana toimiminen arjen tilanteissa nousevat ensisijaisesti esiin heidän puheessaan. Aineiston mukaan homoisan käsite ei vanhemmuuspuheessa rakennu positiiviseksi positioiksi, mutta isyys ja homous halutaan usein liittää yhteen, jotta voidaan välttää isän position synnyttämää hetero-oletusta.

Noora Bruun (2011) puolestaan on kirjoittanut pro gradu -tutkielman naisparien ja heidän lastensa muodostamista perheistä. Lähtökohtana on käsitys siitä, miten vanhemmuus rakentuu performatiivisesti: mikä on kaksiäitisten perheiden asema ydinperhekäsityksen rajaamassa kulttuurisessa todellisuudessa? Aineisto koostuu seitsemästä teemahaastattelusta ja tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan erityisesti niin sanottua sosiaalista vanhempaa. Keskeisiä esiin tulevia teemoja on muun muassa se, kuinka vanhemmuus rakentuu kahden äidin perheissä ennen kaikkea tekemisen ja hoivaamisen kautta eikä suinkaan julkisen tunnustuksen myötä. Tutkielman mukaan sosiaaliset äidit pyrkivät luomaan kuvaa omasta perheestään normaalina perheenä, sillä ne koostuvat ydinperheiden tavoin kahdesta vanhemmasta, jotka ovat hankkineet yhdessä lapsia. Aineistosta nousee myös esiin kysymys, missä määrin perhettä yleisesti kuvaavat käsitteet loppujen lopuksi edes ovat rinnastettavissa sateenkaariperheisiin, sillä vanhemmuutta koskevat käsitteet on perinteisesti liitetty näkemyksiin ydinperheistä.

Marja Pennanen (2009) käsittelee tutkielmassaan sateenkaarivanhempien kokemuksia koulun ja kodin välisestä yhteistyöstä. Hän on haastatellut kolmea sateen-

kaariperhettä teemahaastattelutekniikkaa käyttäen. Tulosten perusteella vanhemmat kokevat yksilöllisen, tiiviin ja avoimen yhteistyön tärkeäksi. Molempien osapuolten aktiivisuutta lapsen kasvatuksessa korostetaan. Tulosten mukaan vanhemmat kuitenkin kokevat, että lapsen kasvaessa koulun ja kodin välinen yhteistyö vähenee. Aineistosta käy tämän lisäksi ilmi, että haastateltujen mielestä koulut ovat suhtautuneet heihin ja heidän perheisiinsä ystävällisesti. Lasten kohdalla kiusaamista on hieman esiintynyt toisten oppilaiden toimesta, mutta tilanteet on onnistuttu ratkaisemaan hyvin ja kiusaaminen on loppunut.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää varhaiskasvattajien asenteita ja suhtautumista sateenkaariperheitä kohtaan. Tämän lisäksi haluttiin ottaa selville, voivatko varhaiskasvattajien asenteet vaikuttaa työskentelyyn sateenkaariperheessä elävän lapsen sekä tämän vanhempien kanssa ja millä tavalla. Lupaa tutkimukselle (LIITE 1) anottiin maaliskuussa 2013. Tutkimuslupa (LIITE 2) myönnettiin myöhemmin saman kuun aikana ja kyselylomakkeet (LIITE 4) saatekirjeineen (LIITE 3) toimitettiin henkilökohtaisesti kolmen vaasalaisen päiväkodin työntekijöille huhtikuun alussa 2013. Vastaukset saatiin huhtikuun puolessa välissä, jonka jälkeen aloitettiin tutkimustulosten analysointi.

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksessa hyödynnetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ilmiön kuvaamiseen, tulkitsemiseen ja syvälliseen ymmärtämiseen. Usein tutkitaan yksittäisiä tapauksia, joista pyritään saamaan mahdollisimman paljon informaatiota irti. Täten se eroaa merkittävästi kvantitatiivisesta tutkimuksesta, jossa tutkittavana on usein suuri joukko tapauksia, ilmiöistä pyritään tekemään yleistyksiä ja jossa tutkimuksen kulkua ohjaavat tarkat säännöt. (Kananen 2008, 24-25.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa varsinaisena instrumenttina tietojen keräämisessä nähdään ihminen. Tutkimuksen kannalta tärkeässä asemassa voivat olla muun muassa tutkijan omat havainnot sekä keskustelut ja haastattelut tutkittavien kanssa. Varsinaisia mittausvälineitä ei laadullisessa tutkimusmenetelmässä käytetä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei myöskään ole tarkoituksena testata jotain tiettyä teoriaa tai hypoteesia. Tärkeämpää on keskittyä aineiston yksityiskohtaiseen tarkasteluun ja nostaa sieltä esiin tutkimuksen kannalta tärkeät seikat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineiston keruussa menetelmänä useimmiten haastattelua, kyselyä, havainnointia tai erilaisiin dokumentteihin perustuvaa tietoa. Menetelmät voivat toimia vaihtoehtoina toisilleen, mutta niitä voidaan

käyttää myös eri tavoin yhdisteltynä. Edellä mainitut menetelmät soveltuvat myös käytettäväksi määrällisessä tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.)

Haastattelussa tutkija esittää tutkittavalle kysymyksiä koskien useimmiten tämän tietoja, ajatuksia ja mielipiteitä. Haastattelut voidaan jakaa neljään luokkaan: strukturoidut haastattelut, puolistrukturoidut haastattelut, teemahaastattelut ja avoimet haastattelut. (Kananen 2008, 68,73.) Kyselyssä aineistoa kerätään kaikilta vastaajilta samalla tavalla, täysin samoilla kysymyksillä. Tavallisesti kyselyissä käytetään joko avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä tai asteikkoihin perustuvia kysymyksiä, mutta usein eri kysymystyyppejä myös yhdistellään. Kyselyt liitetään monesti kvantitatiivisen tutkimuksen yhteyteen, mutta niitä voidaan hyödyntää myös laadullisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 193, 198-200.)

Havainnointi on eräänlaista tarkkailua, jonka avulla saadaan tietää, mitä ympärillä todella tapahtuu ja toimivatko ihmiset niin kuin he väittävät toimivansa. Havainnoinnin kautta tutkijoiden onkin mahdollista saada suoraa ja välitöntä tietoa esimerkiksi yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden käyttäytymisestä ja toiminnasta. Sen avulla päästään osaksi todellista ja luonnollista ympäristöä. Laadullisessa tutkimuksessa ovat yleistyneet myös persoonallisiin dokumentteihin perustuvat tutkimusmenetelmät. Tällöin pyritään ymmärtämään henkilöitä heidän itsensä tuottamien kertomusten ja muisteluiden kautta. Aineistona käytetään erilaisia dokumentteja, kuten omaelämäkertoja ja päiväkirjoja. (Hirsjärvi ym. 2009, 212-213, 217.)

6.2 Aineiston keruu

Tutkimusta varten jaettiin kyselylomakkeita kolmen vaasalaisen päiväkodin varhaiskasvattajille. Heille annettiin viikko aikaa vastata kysymyksiin, jonka jälkeen lomakkeet noudettiin henkilökohtaisesti paikan päältä. Kyselylomaketta käytettiin siksi, että sen avulla oli mahdollista saada suuremmalta joukolta tietoa ilman suurempia käytännön järjestelyjä. Yksilöhaastattelussa haastateltavien taipumus antaa niin sanottuja sosiaalisesti suotavia vastauksia voi olla melko suuri. Tämä helposti heikentää haastattelun luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 206.)

Kyselylomake koostui yhteensä 13 kysymyksestä koskien yleisesti varhaiskasvat-
tajien asenteita sateenkaariperheitä kohtaan sekä sitä, voivatko asenteet vaikuttaa
työntekoon sateenkaariperheessä elävän lapsen sekä tämän vanhempien kanssa ja
millä tavalla. Kysymykset olivat sekä strukturoituja että avoimia. Strukturoiduissa
kysymyksissä vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi ja ne ovat kaikille samat
(Vilka 2007, 67). Avoimissa kysymyksissä vastaajat pystyvät vastaamaan oman
mielensä mukaan. Heidän on mahdollista ilmaista itseään omin sanoin ja tuoda
esiin se, mitä heillä todella on aiheesta sanottavana. Avoimet kysymykset osoitta-
vat usein vastaajilla jo olevan tiedon käsiteltävästä aiheesta. Heidän on myös hel-
pompia tuoda ilmi se, mikä on heidän ajattelussaan keskeistä ja tärkeää aiheen kan-
nalta. Tutkittavien tunteiden voimakkuutta on myös mahdollista analysoida vasta-
usten perusteella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 201.)

6.3 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan hyödyntää monia erilaisia analyysitapoja.
Näistä tavallisimpia ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi
ja keskusteluanalyysi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 224.) Käytännössä analyysitavat
kuitenkin kietoutuvat läheisesti toisiinsa eivätkä niiden väliset rajat ole usein ko-
vinkaan selkeitä. Sopivan analysointitavan löytäminen ei ole aina helppoa, joten
monesti tutkijan on sovellettava eri menetelmiä. (Silius 2008.)

Tutkimuksessa avointen kysymysten vastauksien analysoinnissa käytettiin apuna
teemoittelua. Teemoittelu on eräänlaista luokittelua, jossa painotetaan erityisesti
sitä, mitä vastaajat ovat kustakin temasta sanoneet. Saatu aineisto pilkotaan ja
ryhmitellään erilaisten aihepiirien perusteella. Tarkoituksena on etsiä aineistosta
tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Siliuksen
(2008) mukaan teemojen muodostamisessa voidaan hyödyntää joko aineistosta
esiin tulevia toisiinsa yhdistyviä tekijöitä tai sitä vastoin toisistaan eroavia seikko-
ja. Teemoja eli keskeisiä aiheita voidaan muodostaa joko aineisto- tai teorialähtöi-
sesti. Teemojen tulisi valaista tutkimukselle asetettua tutkimusongelmaa ja siitä
syystä aineistosta on pyrittävä löytämään ja erottelemaan varsinaisen tutkimuson-
gelman kannalta olennaiset aiheet. Usein teemoittelua käytetään teemahaastattelun

analysoinnissa, mutta sitä voidaan käyttää myös muiden aineistonkeruumenetelmien yhteydessä.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehtäessä on tärkeää pyrkiä arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta, jotta virheitä välttyttäisiin. Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Näistä yleisimpiä ovat reliaabelius ja validius. Reliaabelius tarkoittaa tutkimusaineistosta saatujen tulosten toistettavuutta eli tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Validius puolestaan tarkoittaa tutkimusmenetelmän pätevyyttä eli kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Tutkimuksessa varhaiskasvattajilta kerättiin tietoa kyselylomakkeen avulla. Kysymykset pyrittiin muotoilemaan mahdollisimman ymmärrettäviksi ja selkeiksi, jotta vastaajat käsittäisivät ne samalla tavalla kuin tutkija itse. Teoriaosuudessa käsiteltiin tutkimuksen kannalta keskeisiä aiheita, jotka tulivat esille myös kyselylomakkeessa. Kysely toimitettiin yhteensä viidellekymmenelle päiväkodin työntekijälle. Tällä pyrittiin siihen, että tutkimustulokset voitaisiin paremmin yleistää koskemaan koko perusjoukkoa eli varhaiskasvattajia yleisesti. Tarpeeksi suuri otos myös lisää tutkimuksen luotettavuutta. Kysely toteutettiin täysin anonymisti. Tällä tavalla pyrittiin vähentämään vastaajien kiusausta turvautua ”tutkijaa miellyttäviin” vastauksiin ja samalla lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Myös tutkimuksen toteutuksen sekä tulosten tarkka, yksityiskohtainen ja rehellinen dokumentointi parantaa luotettavuutta koko tutkimuksen kannalta.

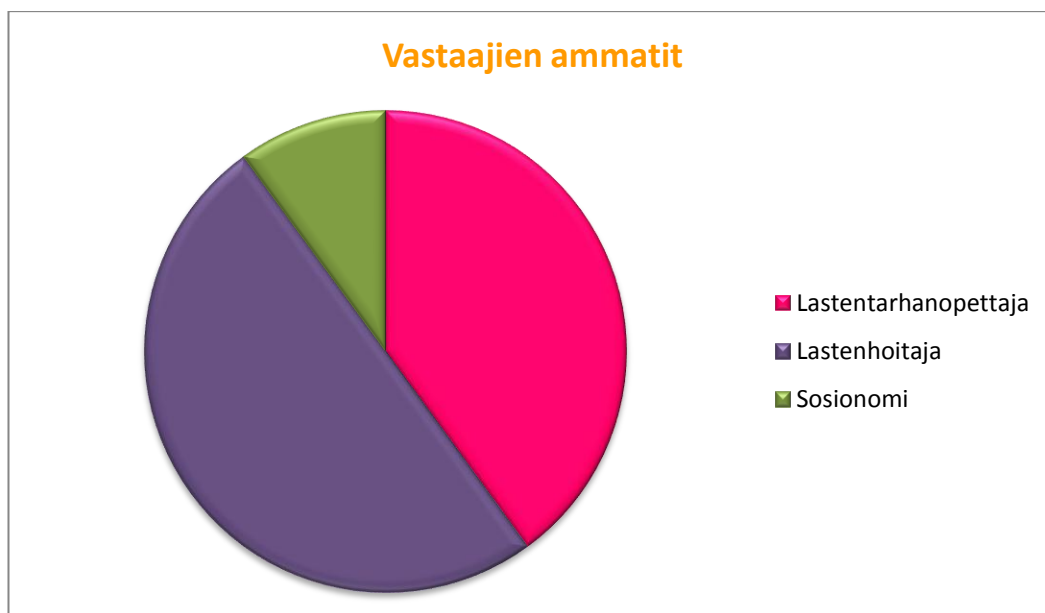
Tutkimuksen eettisyys kietoutuu lähekkäin tutkimuksen luotettavuuden kanssa. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 127) toteavatkin, että eettisyys on tutkimusta tehtäessä luotettavuuden toinen puoli. Jotta tutkimus voi olla hyvä, tutkijan eettisen sitoutuneisuuden on ohjattava sen tekemistä. Tutkimukselle haettiin ensin Vaasan varhaiskasvatusjohtajan suostumus, minkä jälkeen vasta oli mahdollista aloittaa itse aineiston kerääminen. Tutkimuksen aihe on melko arka ja tästä syystä olikin tärkeää, että vastaajat pystyivät täyttämään kyselyn täysin anonymisti. Yksityisyydensuojan takaamiseksi tutkimuksessa ei tämän lisäksi tuotu esille myöskään nii-

den päiväkotien nimiä, joissa kysely suoritettiin. Kaiken lisäksi kyselyyn vastaminen oli täysin vapaaehtoista.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselylomake toimitettiin kolmeen vaasalaiseen päiväkotiin ja yhteensä viidellekymmenelle varhaiskasvattajalle. Heistä kaksikymmentä vastasi kysymyksiin, josten loppujen lopuksi vastausprosentiksi tuli 40. Tulokset analysoitiin huhtikuussa 2013.

Kuviossa 1 näkyy kyselylomakkeisiin vastanneiden varhaiskasvattajien ammattijakauma. Heistä puolet, eli 50 % (10), toimii lastenhoitajana päiväkotiyrityksessä. Lastentarhanopettajana toimii 40 % (8) vastaajista ja sosionomin ammatikseen ilmoitti 10 % (2). Päiväkotiryhmässä sosionomi toimii useimmiten kuitenkin lastentarhanopettajana.

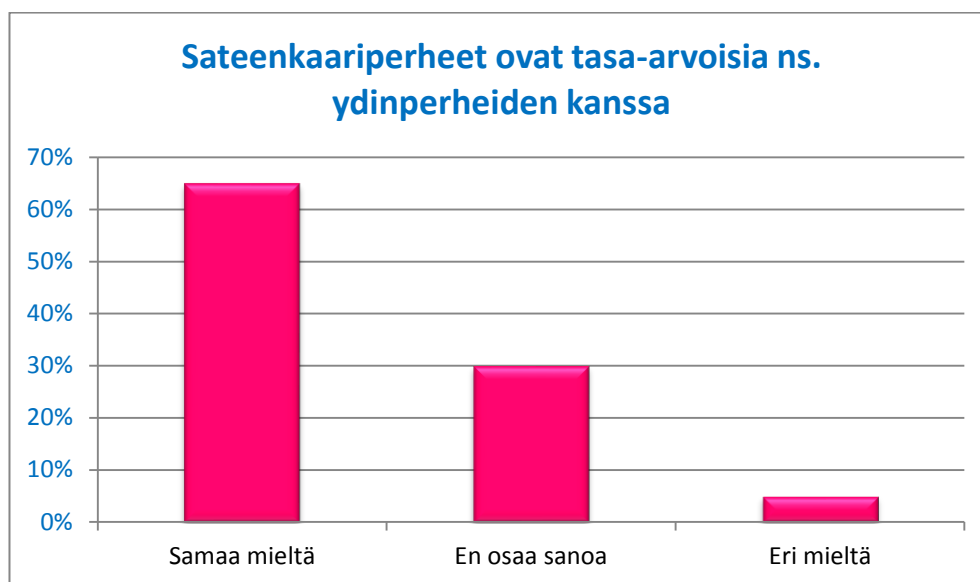
Kuvio 1. Vastaajien ammatit

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli tutkia varhaiskasvattajien asenteita ja suhtautumista sateenkaariperheitä kohtaan. Seuraavaksi käydään läpi tuloksia, jotka käsittelevät varhaiskasvattajien mielipiteitä ja suhtautumista näitä perheitä kohtaan yleisellä tasolla.

7.1 Tasa-arvo

Ensimmäisessä kysymyksessä haluttiin selvittää, pitävätkö varhaiskasvattajat sateenkaariperheitä tasa-arvoisina niin sanottuihin ydinperheisiin nähden (kuvio 2). Vastaajista 65 % (13) oli sitä mieltä, että sateenkaariperheet ovat yhtä tasa-arvoisia kuin ydinperheetkin. 30 % (6) ei osannut sanoa mielipidettään ja ainoastaan 5 % (yksi henkilö) piti sateenkaariperheitä eriarvoisena. Hän perusteli mielipidettään seuraavasti:

”Se on meillä aika uusi perhemuoto ja ei niin tavallista meillä vielä.”

Kuvio 2. Sateenkaariperheet ovat tasa-arvoisia ns. ydinperheiden kanssa

7.2 Lapsen kasvu ja kehitys

Varhaiskasvattajista 70 % (14) oli sitä mieltä, että sateenkaariperheessä elävästä lapsesta voi kasvaa yhtä tasapainoinen ja onnellinen kuin ydinperheessä elävästä lapsesta (kuvio 3). 20 % (4) vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään ja 5 % (1) oli sitä mieltä, että elämä sateenkaariperheessä voi vaikuttaa lapsen henkiseen tasapainoon ja onnellisuuteen negatiivisesti. Yksi vastaajista oli sekä samaa että eri mieltä asiasta.

”Uskon vahvasti, että lapsi tarvitsee sekä miehistä että naisellista mallia, etenkin ydinperheessä, kasvaakseen tasapainoiseksi ihmiseksi.”

Kuvio 3. Sateenkaariperheessä elävästä lapsesta voi kasvaa yhtä tasapainoinen ja onnellinen kuin ydinperheessä elävästä lapsesta

7.3 Vanhemmuus

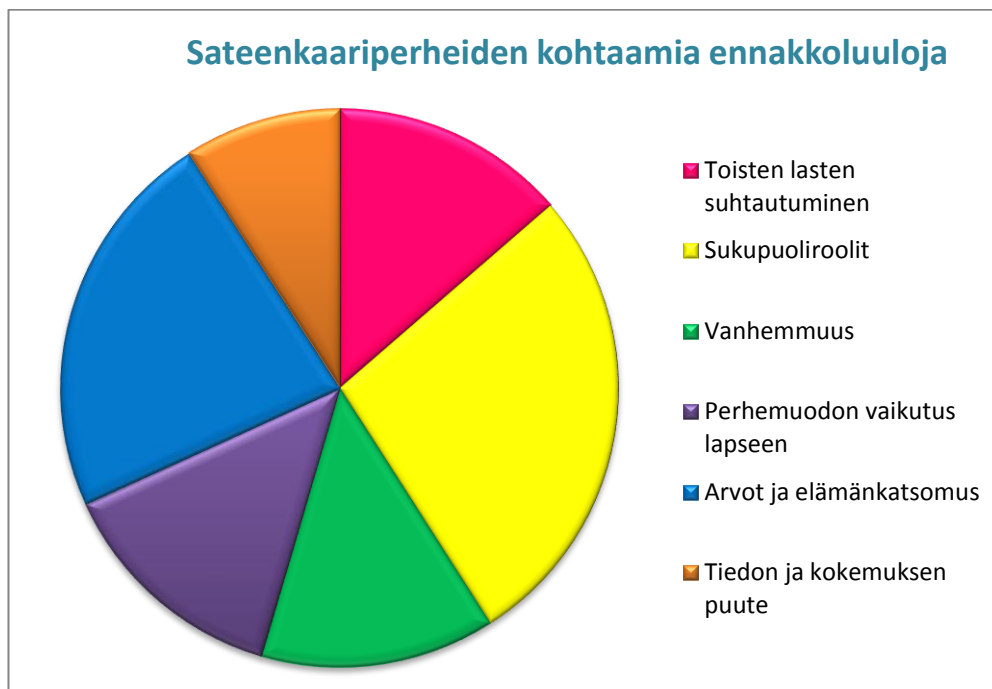
Melkein jokainen vastaaja (95 %, 19) oli sitä mieltä, että homo- tai lesbopari voi toimia lapselle yhtä hyvinä vanhempina kuin heteropariskuntakin. Yksi vastaajista (5 %) ei osannut sanoa mielipidettään väittämään. (kuvio 4.)

Kuvio 4. Homo- tai lesbopari voi onnistua vanhemmuuden tehtävässään yhtä hyvin kuin heteropariskunta

7.4 Sateenkaariperheet ja ennakkoluulot

Varhaiskasvattajilta kysyttiin, millaisia ennakkoluuloja he uskovat sateenkaariperheiden kohtaavan. Kuviossa 5 on nähtävissä eri teemat, jotka nousivat vastauksissa erityisesti esille. Kaksi henkilöä jätti vastaamatta kysymykseen.

Kuvio 5. Sateenkaariperheiden kohtaamia ennakkoluuloja

Toisten lasten suhtautuminen

Päiväkotiryhmässä toiset lapset saattavat ihmetellä ja alkaa esittää kysymyksiä, mikäli jollakin ikätovereista on esimerkiksi kaksi äitiä tai kaksi isää. Usein näin voi tapahtua erityisesti isompien lasten ryhmässä.

"Toiset lapset saattavat ihmetellä, jos kaksi äitiä/isää"

Sukupuoliroolit

Sateenkaariperheen lapsen elämästä ajatellaan puuttuvan jotain oleellista, mikäli hänellä ei ole kotona naisen tai miehen roolimallia. Ihmiset voivat myös pohtia, onko esimerkiksi kahden äidin mahdollista antaa pojalle miehen malli ja päinvastoin. Sen lisäksi mietitään miten roolit ”isä” ja ”äiti” käytännössä toteutuvat kahta

samaa sukupuolta olevan vanhemman kesken, vai tarvitseeko perinteisiä roolimalleja edes noudattaa. Näiden lisäksi heterosuhteen mallin puuttuminen lapsen elämästä saattaa herättää paheksuntaa.

"Tuntuisi, että suurimmat ennakkoluulot kohdistuvat varmaankin lapsen saamaan malliin sukupuolirooleista ja -asioista."

Vanhemmuus

Osa ihmisistä voi olla sitä mieltä, että samaa sukupuolta olevat vanhemmat eivät voi kasvattaa lapsia yhtä onnistuneesti kuin heterosuhteessa elävät vanhemmat. Sateenkaarivanhempien kykyä kasvattaa lapsi tasapainoiseen elämään voidaan myös epäillä. Erityisesti ajatukseen kahdesta miehestä vanhempina suhtaudutaan negatiivisesti, usein paljon negatiivisemmin kuin naisparin vanhemmuuteen.

"Uskon, että suurimmat ennakkoluulot kohdistuvat vanhemmuuteen ja siihen, voivatko homo- tai lesboparit kasvattaa lasta tasapainoiseen elämään."

Perhemuodon vaikutus lapseen

Helposti ”tavallisesta” poikkeavan perhemuodon takia ihmiset ajattelevat, että lapsikin on jotenkin erilainen. Ennakkoluuloisimmat henkilöt ovat helposti myös sitä mieltä, että sateenkaariperheessä elävästä lapsesta tulee vanhempiansa tapaan homoseksuaali.

"Ensimmäisenä mieleeni tulee, että ihmiset ajattelevat lapsenkin olevan jotenkin erilainen."

Arvot ja elämäkatsomus

Osa ihmisten ennakkoluuloista johtuu puhtaasti uskonnosta ja raamatun ”opeista”. Suomalaisessa kulttuurissa on myös edelleen melko syvään juurtuneena homo- ja lesbovastainen asenne, johon suuri osa negatiivisista käsityksistä pohjautuu. Perheeseen ajatellaan kuuluvan isä sekä äiti, jolloin kaikkea tästä kaavasta poikkeavaa paheksutaan.

*"Uskon suurimpien ennakkoluulojen pohjautuvan vahvaan homo- ja lesbovas-
taiseen, asenteeseen, joka kulttuurissamme on edelleen vahvasti juurtunut."*

Tiedon ja kokemuksen puute

Ihmiset muodostavat helposti ennakkoluuloja asioista, joista heillä ei ole tietoa tai kokemusta. Näin asia on myös sateenkaariperheiden kohdalla. Tämän lisäksi en-
nakkoluulojen synnyttäjänä voi yksinkertaisesti olla pelko kaikkea erilaista ja uut-
ta kohtaan.

"Kai se suurin ennakkoluulo on tietämättömyys ja pelko erilaisuudesta."

7.4.1 Ajatuksia sateenkaariperheistä

Samassa kysymyksessä varhaiskasvattajia pyydettiin myös kertomaan, millaisia
ajatuksia sateenkaariperheet heissä herättävät. Kuviossa 6 esitetään teemat, joita
muodostettiin heidän ajatustensa pohjalta. Kaksi henkilöä jätti vastaamatta kysy-
mykseen.

Kuvio 6. Millaisia ajatuksia sateenkaariperheet varhaiskasvattajissa herättävät?

Tasa-arvo

Jokainen perhe on yhtä arvokas ja tästä syystä myös sateenkaariperheitä lapsineen ja vanhempineen on kohdeltava samalla tavalla kuin mitä tahansa muuta perhettä ja myönnettävä samat edut. Elämä sateenkaariperheessä voi olla ihan yhtä hyvää kuin ”normaalissa” ydinperheessä.

”Kaikki pitää kohdata tasa-arvoisesti, koska sitä me olemme.”

Sateenkaariperheessä elävät lapset

Lapsen kannalta on tärkeää, että hänen ympärillään on turvallisia aikuisia, riippumatta heidän seksuaalisesta suuntautumisestaan. Myöhemmässä vaiheessa lapsi voi tuntea olonsa hämmentyneeksi, kun ymmärtää olevansa osa valtavirrasta poikkeavaa perhettä. Tästä syystä onkin tärkeää, miten asiasta puhutaan ja miten muut siihen suhtautuvat. Lasta ja hänen perhettään on arvostettava ja kunnioitettava.

”Mielestäni on tärkeää, että lapsen elämässä on turvallisia aikuisia, heidän seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta.”

Vanhemmuus ja kasvat

Vanhempien sukupuolella ja sukupuolisella suuntautumisella ei lapsen kasvatuksessa ole niin suuri merkitys kuin sillä, millaisia nuo ihmiset ovat kasvattajina ja vanhempina. Usein sateenkaariperheen vanhemmat ovat miettineet lapsen hankkimista paljon tarkemmin ja pidempään kuin heterovanhemmat. Kuitenkin miehen ja naisen ajatellaan tuovan erilaista näkemystä sekä rikkautta kasvatukseen ja elämään. Tästä syystä pohditaankin monesti, jääkö sateenkaariperheessä kasvavalta lapselta jotain puuttumaan.

”Tuttavapiirissä lesbopari ja jos lapsen saisivat, niin mielestäni lapsella olisi hyvä koti, hoito ja kasvatuspuitteet.”

"Itse henkilökohtaisesti en pidä ollenkaan ajatuksesta, että tyttöpari tai poika-pari kasvattaa lapsen, mutta jos työssä kohtaisin sellaisen tapauksen, niin ottaisin tilanteen ammatillisesti ja kasvattaisin lasta parhaani mukaan."

Pelko

Sateenkaariperheen kohtaaminen herättää hieman pelkoa ja epävarmuutta. Erityisesti jännitetään, osataanko suhtautua yhdenvertaisesti koko perheeseen. Myös yhteistyötä vanhempien kanssa pelätään, varsinkin jos ei ole aikaisempaa kokemusta sateenkaariperheistä.

"Homofobia on varmasti suuri este toimivalle yhteistyölle vanhempien ja henkilökunnan välillä. Pelätään tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa koska toimintamallit vastaavia tilanteita koskien puuttuvat."

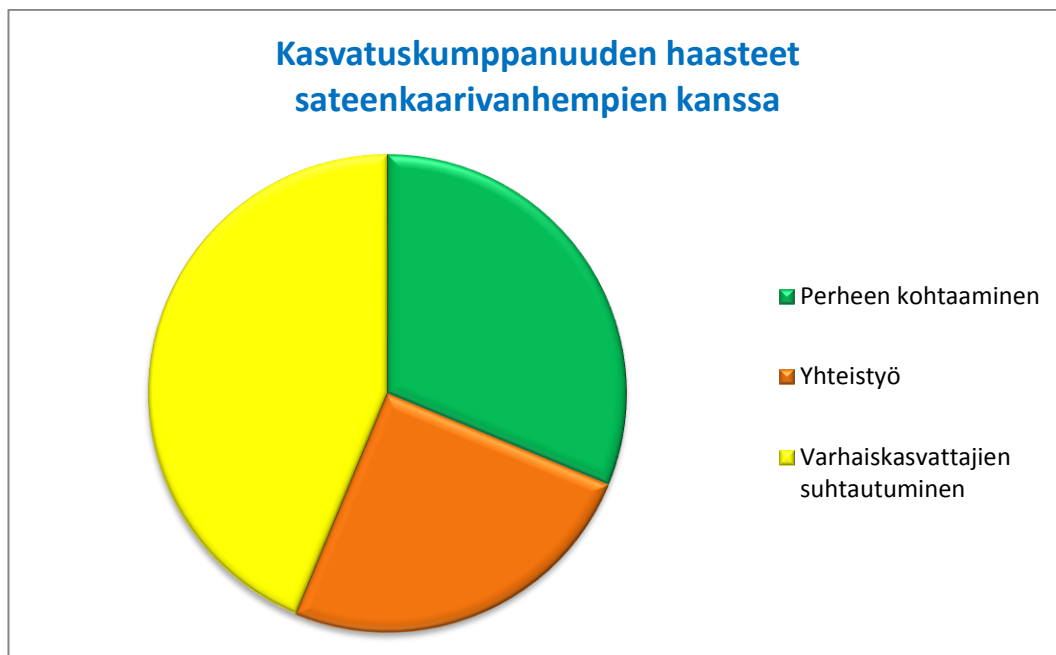
Uskonnon vaikutus

Sateenkaariperheiden kohtaaminen voi olla vaikeaa myös uskonnollisista syistä. Oma uskonto voi esimerkiksi suhtautua homoseksuaalisuuteen hyvin kielteisesti, jolloin myöskään sateenkaariperheiden olemassaoloa ei helposti hyväksytä. Uskonto ei kuitenkaan saa vaikuttaa omaan työhön ja ammatillisuuteen.

"Mulle se olis vaikeaa kohdata, koska mun uskonnossa ei ole hyväksyttyä elää samaa sukupuolta olevan kanssa. Mutta se ei saa vaikuttaa mun työhön."

7.5 Asenteiden vaikutus yhteistyöhön vanhempien kanssa

Tutkimuksessa pyrittiin myös selvittämään, voivatko varhaiskasvattajien omat asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot vaikuttaa työskentelyyn sateenkaariperheen vanhempien kanssa ja millä tavalla. Vastaajista 85 % (17) oli sitä mieltä, että varhaiskasvattajien omat asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot voivat asettaa erityisiä haasteita toimivalle yhteistyölle eli kasvatuskumppanuudelle sateenkaarivanhempien kanssa. Eri mieltä asiasta oli 15 % (3) vastaajista. Kuviossa 7 on esitelty kolme teemaa, jotka vastauksista nousivat esiin.

Kuvio 7. Kasvatuskumppanuuden haasteet sateenkaarivanhempien kanssa

Perheen kohtaaminen

Sateenkaariperheen kohtaaminen voi erityisesti aluksi olla vaikeaa, mikäli varhaiskasvattajalla itsellään on ennakkoluuloja esimerkiksi vanhempien seksuaalista suuntautumista kohtaan.

"Jos varhaiskasvattajalla on vaikea suhtautua sateenkaariperheiden elämäntapaan, voi olla vaikea kohdata vanhemmat sekä lapsi"

Yhteistyö

Yhteistyö vanhempien kanssa voi olla omien ennakkoluulojen takia haastavaa. Esimerkiksi lapsesta huolen puheeksi ottaminen voi olla vaikeaa, jos ajattelee, että outo käytös voi johtua lapsen perhetaustasta ja kotioloista. Yhteistyö ei välttämättä suju luontevasti ja joustavasti ja pahimmassa tapauksessa henkilökunta ei lopulta halua olla yhteistyössä sateenkaarivanhempien kanssa.

"Asenteet heijastuvat aina jollain lailla yhteistyöhön vanhempien kanssa. Yhteistyö ei välttämättä ole tällöin kovin luontevaa."

Varhaiskasvattajien suhtautuminen

Työntekijän on pidettävä omasta ammatillisuudestaan kiinni, jotta negatiiviset ajatukset eivät pääsisi vaikuttamaan työntekoon. Tämä voi kuitenkin olla haastavaa, sillä ydinperhe -ajattelu on niin juurtunutta ja on vaikeaa ottaa huomioon muiden perhemuotojen olemassaoloa. Varhaiskasvattajan ajattelu voi olla hyvin mustavalkoista ja tuomitsevaa, jolloin sateenkaarivanhempien näkeminen kasvattajina hankaloituu. Myös erilainen ajattelu lapsen parhaasta heikentää mahdollisuutta toimivaan yhteistyöhön.

"Uskoisin, että "vanhoolliset" ja hyvin uskavaiset päiväkodin työntekijät voivat ainakin mielessään arvostella sateenkaariperheen valintoja."

Moni vastaaja korosti tässä kohtaa ammatillisuutta ja sen tärkeyttä. Ammattitaitoinen työntekijä kykenee sivuuttamaan omat ennakkoluulonsa mielipiteensä ja kohtaa perheet tasa-arvoisesti, samalla tavalla kuin muutkin perheet. Jos varhaiskasvattaja on tietoinen omasta ammatillisuudestaan ja ammattietiikastaan, kykenee hän tekemään sujuvaa yhteistyötä kaikkien vanhempien kanssa.

"Meidän työ on kummiski olla lapsen läsnä ja hoitaa hänet eikä mieltä millaisia suhteita vanhemmillä on."

7.6 Kokemukset sateenkaariperheistä

Vastaajista neljä (20 %) on työnsä puitteissa kohdannut sateenkaariperheen. Yksi heistä ei varsinaisesti tehnyt yhteistyötä perheen vanhempien kanssa, mutta kohtasi heitä satunnaisesti lapsen hoitoon tuomis- ja hakemistilanteissa. Kaksi vastaajista on tehnyt yhteistyötä saman perheen kanssa, mutta huomio ei perheen elämäntilanteesta johtuen kiinnittynyt varsinaisesti sateenkaarivanhemmuuteen ja sateenkaariperheenä olemiseen. Yksi vastaajista puolestaan on kohdannut työssään lapsen, jonka isä tuli yhtäkkiä ”kaapista ulos”.

"Meillä oli kerran lapsi, jonka isä tuli kaapista. Sittenhän lapsella oli kolme isää ja oli vaan niin onnellinen, vaikka ikätoverit vähän kiusas häntä siitä."

7.7 Asenteiden vaikutus työskentelyyn lapsen kanssa

Tutkimuksessa haluttiin lisäksi selvittää voivatko varhaiskasvattajien omat asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot vaikuttaa työskentelyyn sateenkaariperheessä elävän lapsen kanssa ja millä tavalla. Vastaajista 45 % (9) oli sitä mieltä, että varhaiskasvattajien omat asenteet ja ennakkoluulot voivat vaikeuttaa työskentelyä sateenkaariperheen lapsen kanssa. 40 % (8) puolestaan oli eri mieltä asiasta ja 15 % (3) ei osannut sanoa mielipidettään. Kukaan kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista ei ole työskennellyt sateenkaariperheen lapsen omahoitajana.

Vastaajat nostivat esiin hyvin samankaltaisia asioita perustellessaan, millä tavalla työskentely lapsen kanssa voi hankaloitua omien asenteiden ja ennakkoluulojen johdosta. Kaksi toistuvaa pääteemaa olivat suhtautuminen perheeseen ja erilainen elämäkatsomus.

Suhtautuminen perheeseen

Työskentely lapsen kanssa voi olla haasteellista, mikäli omahoitaja on sitä mieltä, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvat henkilöt eivät saisi toimia vanhempina. Jos varhaiskasvattajan ajatukset vanhempia kohtaan ovat hyvin negatiivisia, vaikuttaa se helposti myös lapseen. Sateenkaariperhe koetaan helposti erilaiseksi kuin muut perheet, jonka takia suhtautuminen perheeseen ja lapseen voi olla hyvin varovaista ja tunnustelevaa. Kasvatuskumppanuus eli yhteistyö vanhempien kanssa on kuitenkin omahoitajuudessakin avainasemassa. Mikäli työntekijällä on ennakkoluuloja sateenkaariperheitä ja erityisesti vanhempia kohtaan, on syytä harkita, kannattaako hänen edes ryhtyä perheen lapsen omahoitajaksi.

"Jos ei esim. hyväksy homo/lesboparia, niin varmaan on vaikea ajatella, että esim. kaksi isää voi antaa lapselle hyvän kodin/kasvatuksen."

Erilainen elämäkatsomus

Työntekijä saattaa omata hyvin erilaiset arvot kuin mitä sateenkaariperheessä on ja täten hänen voi olla vaikea ymmärtää sateenkaarivanhempien elämäntapaa. Myös uskonto vaikuttaa monen kohdalla suuresti siihen, miten erilaisiin, ”valta-

virrasta” poikkeaviin asioihin suhtaudutaan. Kristinuskossa vaikuttaa vahvasti näkemys, jonka mukaan mies ja nainen muodostavat perheen. Tuon näkemyksen yli voi olla hankala katsoa. Kuitenkin on otettava huomioon, että aina ihmisten välinen yhteistyö ei vain suju, perhemuodosta riippumatta.

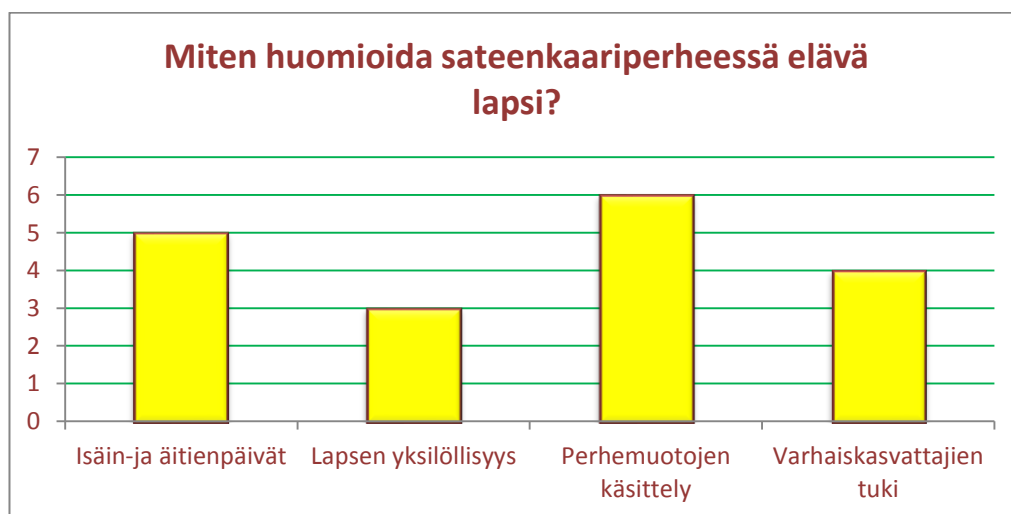
"Jos vaikea ymmärtää sateenkaariperheiden elämänvalintaa, voi olla vaikeaa kohdata vanhemmat sekä lapsi."

Moni vastaajista korosti myös tässä yhteydessä sitä, kuinka tärkeää on tiedostaa omat asenteet ja jättää henkilökohtaiset mielipiteet ja näkemykset taka-alalle. Lapsen etu on varhaiskasvattajien työssä kuitenkin loppujen lopuksi se tärkein asia.

"Pitää kuitenkin olla ammattilainen ja laittaa omat asenteet sivulle."

7.8 Perhemuodon huomioiminen

Vastaajista 45 % (9) oli sitä mieltä, että varhaiskasvattajien tulee työskentelyä ja toimintaa suunnitellessaan huomioida sateenkaariperheessä elävä lapsi. 15 % (3) ei osannut sanoa mielipidettään, mutta sen sijaan 40 % (8) vastaajista ei kokenut tarpeelliseksi ottaa lasta sen erityisemmin työskentelyssä ja toiminnassa huomioon. Kuviossa 8 näkyvät eri teemat, jotka muodostettiin varhaiskasvattajien vastauksissa esiintyvien aiheiden ja näkemysten perusteella.

Kuvio 8. Miten huomioida sateenkaariperheessä elävä lapsi?

Isäin- ja äitienpäivät

Sateenkaariperheessä elävä lapsi on tärkeää huomioida esimerkiksi isäin- ja äitienpäivänä. Lapsi voi halutessaan askarrella kaksi äitienpäiväkorttia ja tehdä isäinpäivänäkin kortin äidilleen.

"Jos on isän- tai äitienpäivä, pitää ottaa tämä huomioon sen lapsen kanssa."

Lapsen yksilöllisyys

Kaikki lapset tulee ottaa huomioon yksilöinä. Sateenkaariperheessä elävän lapsen kohdalla esimerkiksi on tärkeää muistaa, että hänen elämästään saattaa täysin puuttua roolimalli, johon lapsi voisi samaistua. Lasta ei kuitenkaan tule perhetaustansa perusteella pitää erilaisena, muista poikkeavana.

Perhemuotojen käsittely

Kun keskustellaan lapsiryhmässä perheistä, on hyvä ottaa puheeksi erilaiset perheet erityisesti silloin, jos lapsiryhmässä on sateenkaariperheen lapsi. Työntekijöiden ei tule liikaa korostaa, että lapsella on ”isä” ja ”äiti” vaan muutkin vaihtoehdot on otettava huomioon. Eri perhemuotoihin suhtaudutaan normaalisti ja niistä puhutaan avoimesti.

"Henkilökunta kertoo lapsille erilaisista perheistä."

Varhaiskasvattajien tuki

Henkilökunnan tuki on tärkeää sateenkaariperheessä elävälle lapselle, erityisesti kun puhutaan perheistä ja piirretään perhekuvia. Hyväksyvä ja arvostava suhtautuminen lapseen auttaa häntä asettamaan itsensä samalle viivalle toisten lasten kanssa. Varhaiskasvattajien tulee myös seurata, etteivät muut lapset väheksy ja kiusaa sateenkaariperheen lasta sekä tarvittaessa puuttua tilanteeseen.

"Lisäksi sateenkaariperheen lapsi mahdollisesti kohtaa paljon ylimääräisiä ennakkoluuloja, minkä takia ei varmasti haittaa, jos hän saa vähän ylimääräistä rohkaisua ja positiivista huomiota."

7.9 Puheeksi ottaminen lapsiryhmässä

Vastaajista 45 % (9) on sitä mieltä, että lapsiryhmässä tulee ottaa puheeksi myös sateenkaariperheet eri perhemuotoja käsiteltäessä. 35 % (7) ei osannut sanoa, pitäisikö sateenkaariperheistä keskustella lasten kanssa ja 20 % (4) ei ottaisi aihetta käsiteltäväksi. Pohdittuaan millä tavalla sateenkaariperheitä voisi lasten kanssa aiheena käsitellä, varhaiskasvattajien vastaukset jakaantuivat kahden teeman mukaan.

Mainitaan pintapuolisesti

Päiväkoti-ikäisten lasten kanssa ei ole välttämätöntä käsitellä sateenkaariperheitä syvällisesti, mutta heidän olemassaolonsa on kuitenkin syytä mainita. Lasten on tärkeää tietää, mitä ympäröivässä yhteiskunnassa tapahtuu. Varsinkin isommat lapset saattavat itse kysyä asiasta ja silloin varhaiskasvattajan on kerrottava, että myös sateenkaariperheitä on olemassa. Asiaa ei tarvitse erityisesti korostaa, mutta ei piilotellakaan.

"Lasten on tärkeä omalta tasoltaan käsin tietää ja käsitellä mitä ympäröivässä yhteiskunnassa on tekeillä. Siksi ei varmasti haittaa, että lapsille mainitsee, että myös sateenkaariperheitä on olemassa."

Keskustellaan syvällisemmin

Sateenkaariperheistä ja ylipäättään erilaisista perheistä on syytä keskustella lapsiryhmässä yhtä lailla kuin muistakin asioista. Erilaisten perheiden olemassaolo on kuitenkin ”tätä päivää”. Sateenkaariperheistä tulee puhua syvällisemmin erityisesti silloin, jos lapsiryhmässä joku on osa tällaista perhettä. Tällä tavalla voidaan ennaltaehkäistä lapsen mahdollista kiusaamista. Isompien lasten kanssa asiaa voi joka tapauksessa käsitellä, varsinkin jos heillä itsellään on kysyttävää sateenkaariperheistä.

"Että perheitä on monenlaisia ja kaikkia pitää kunnioittaa. Sateenkaariperhe on tavallinen perhe, vaan että siinä on kaksi äitiä tai kaksi isää."

75 % (15) vastanneista varhaiskasvattajista ei kuitenkaan ole puhunut lasten kanssa sateenkaariperheistä. Eräs vastaaja perusteli asiaa sillä, ettei perhemuotoja ole lasten kanssa käsitelty vielä lainkaan ja yksi puolestaan kertoi puhuneensa homopareista, mutta ei varsinaisesti sateenkaariperheistä. Yksi jätti kysymykseen vastaamatta.

7.10 Koulutus

Kukaan vastaajista ei ole saanut sateenkaariperheitä ja heidän kanssaan työskentelyä koskevaa koulutusta. 30 % (6) vastanneista oli sitä mieltä, että tarvetta koulutuksella kuitenkin on. 40 % (8) ei osannut ilmaista mielipidettään asian suhteen ja 30 % (6) puolestaan ei kokenut tarvetta koulutukselle.

”Tulee niin harvoin vastaan.”

”Varmaan jokin luento olisi paikallaan, mutta en nyt varsinaiselle koulutukselle näe tarvetta.”

Varhaiskasvattajien vastaukset koskien toiveita koulutuksen sisällöstä olivat melko samanlaisia. Ne jaettiin kahden teeman mukaan.

Sateenkaariperheet

Sateenkaariperheet ovat nyky-yhteiskunnassa koko ajan yleistyvä perhemuoto ja harvalla varhaiskasvattajalla on kokemusta ylipäättään kyseisistä perheistä tai työskentelystä heidän kanssaan. Tästä syystä on tärkeää, että työntekijät saavat taustatietoa sateenkaariperheistä: mitä sateenkaariperhe tarkoittaa, millaista heidän arkensa on ja millainen on sateenkaarivanhempien ajatusmaailma.

”Tulevaisuuden kasvava trendi yhteiskunnassa, ihan selvästi vaatii että varh.kasv.henkilökunta saa asiallista taustatietoa sateenkaariperheistä.”

Työskentely sateenkaariperheen kanssa

Varhaiskasvattajien on hyödyllistä tietää, tarvitseeko sateenkaariperheessä elävä lapsi erityistä tukea ja jos tarvitsee, niin minkälaista. Tämän lisäksi on tärkeää

saada informaatiota myös siitä, mitä työntekijän tulee ottaa huomioon kohdatusaan sateenkaariperheen ja työskennellessään heidän kanssaan.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa saatujen vastausten perusteella voidaan todeta, että yleisellä tasolla suhtautuminen sateenkaariperheisiin oli varsin positiivista varhaiskasvattajien keskuudessa. Vaikka ainoastaan neljä vastaajista oli kohdannut työssään sateenkaariperheen, suurin osa kuitenkin näki sateenkaariperheet tasavertaisina ydinperheiden kanssa. Enemmistö ei myöskään uskonut, että samaa sukupuolta olevien vanhempien kanssa elävästä lapsesta kasvaisi yhtään vähemmän tasapainoinen tai onnellinen kuin ydinperheen lapsesta. Lähes jokainen varhaiskasvattaja koki, että vanhempien seksuaalinen suuntautuminen ei vaikuta negatiivisesti vanhemmuuteen, eli homo- tai lesboparit voivat olla yhtä hyviä vanhempia kuin heteroparis-kunnatkin.

Varhaiskasvattajat olivat hyvin tietoisia erilaisista ennakkoluuloista, joita sateenkaariperheet helposti kohtaavat. Ensinnäkin toiset lapset voivat ihmetellä ja alkaa esittää kysymyksiä, mikäli jollain lapsiryhmässä on vaikkapa kaksi äitiä. Iso osa ennakkoluuloista liittyy kuitenkin sukupuolirooleihin, niiden toteutumiseen ja lapsen saamiin roolimalleihin. Tämän lisäksi monet ihmiset helposti arvostelevat esimerkiksi homo- tai lesboparin kykyä toimia vanhempina ja osa ajattelee myös, että perhemuodolla on negatiivisia vaikutuksia itse lapseen. Erilaiset arvot ja elämänkatsomukset aiheuttavat helposti ennakkoluuloja kaikkea ”vierasta” kohtaan. Sen lisäksi tiedon ja kokemuksen puutteella oli varhaiskasvattajien mielestä suuri vaikutus negatiiviseen ajatteluun.

Monet varhaiskasvattajista ajattelivat, että sateenkaariperheitä on kohdeltava tasavertaisesti, samalla tavalla kuin mitä tahansa muuta perhettä. Seksuaalisella suuntautumisella ei koettu olevan niin suurta merkitystä kuin sillä, minkälaisia vanhemmat ovat kasvattajina. Lapsen kannalta on nimenomaan tärkeää, että hänellä on turvallisia aikuisia ympärillään. Kuitenkin osa myös pohti, jääkö lapselta jotain puuttumaan, jos hänellä ei ole elämässään esimerkiksi miehen mallia. Sateenkaariperheen kohtaaminen herätti joissakin varhaiskasvattajissa epävarmuutta ja hie-man pelkoa. Osittain tämä johtuu yhteistyökokemusten puutteesta. Myös uskonto

voi vaikuttaa työntekijän taustalla niin vahvasti, että sateenkaariperheen kohtaaminen on haastavaa.

Suurin osa kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista koki, että työntekijöiden omat asenteet ja ennakkoluulot voivat vaikuttaa ja asettaa haasteita kasvatuskumppanuuteen eli työskentelyyn vanhempien kanssa. Perheen ja vanhempien kohtaaminen voi aluksi tuntua vaikealta, mikäli työntekijällä on ennakkoluuloja vanhempien seksuaalista suuntautumista kohtaan. Yhteistyö voi vielä myöhemminkin olla väkinäistä eikä välttämättä suju luontevasti. Mikäli varhaiskasvattajan ajattelu on tuomitsevaa, on hankalaa nähdä sateenkaarivanhemmat hyvinä kasvattajina ja tukea heidän kasvatustyötään. Oman ammatillisuuden ja ammattietiikan tiedostaminen on todella tärkeää, jotta varhaiskasvattaja kykenee tekemään yhteistyötä kaikkien vanhempien kanssa tasapuolisesti.

Kukaan varhaiskasvattajista ei ollut työskennellyt sateenkaariperheen lapsen omahoitajana. Hieman alle puolet heistä uskoi, että työntekijöiden omat asenteet ja ennakkoluulot voivat vaikeuttaa työskentelyä sateenkaariperheen lapsen kanssa, esimerkiksi omahoitajuutta. Melkein yhtä moni oli kuitenkin sitä mieltä, että omat asenteet ja ennakkoluulot eivät vaikuta työntekoon lapsen kanssa. Haasteita työskentelyyn toi vastaajien mielestä ensinnäkin varhaiskasvattajien suhtautuminen. Esimerkiksi jos lapsen omahoitajalla on negatiivisia ajatuksia seksuaalivähemmistöjä kohtaan, myös suhtautuminen lapseen voi olla erilaista. Lisäksi erilaiset arvot ja uskonnon vaikutus voivat hankaloittaa työntekijän suhtautumista vanhempiin sekä lapseen. Varhaiskasvattajat kuitenkin korostivat, että omat asenteet on tärkeä tiedostaa ja henkilökohtaiset mielipiteet tulisi jättää taka-alalle myös lapsen kanssa työskennellessä.

Yleisellä tasolla varhaiskasvattajat suhtautuivat sateenkaariperheisiin varsin hyvin ja ne nähtiin yhtenä perhemuotona muiden joukossa. Kuitenkaan käytännön työssä lasten kanssa suopea ajattelu ja suhtautuminen eivät aina konkreettisesti näy ja sateenkaariperheet jäävät edelleen helposti piiloon. Hieman alle puolet vastaajista koki, että varhaiskasvattajien tulee työskentelyä ja toimintaa suunnitellessaan ottaa sateenkaariperheessä elävä lapsi huomioon. Kuitenkin melkein yhtä moni vastaajista ajatteli, että sateenkaariperheen lasta ei tarvitse ottaa erityisemmin huomi-

oon. Varhaiskasvattajat kokivat, että lasta tulee huomioida erityisesti isäin- ja äitienpäivänä korttia tai lahjaa askarrellessa. Myös lapsen yksilöllisyys ja elämäntilanne on huomioitava. Lisäksi lapsiryhmässä on perheteeman yhteydessä puhuttava avoimesta erilaisista perheistä ja varhaiskasvattajien on oltava lapsen tukena ja kohdeltava häntä hyväksyvästi, samalla tavalla kuin muita lapsia.

Melkein puolet vastaajista koki, että sateenkaariperheistä on syytä puhua lasten kanssa perheteeman yhteydessä. Muutamat olivat kuitenkin myös sitä mieltä, että sateenkaariperheistä ei tarvitse lasten kanssa puhua. Kaikki eivät suinkaan käsittelisi sateenkaariperheitä kovinkaan syvällisesti, vaan monen mielestä esimerkiksi pelkkä maininta kyseisten perheiden olemassaolosta riittää. Osa kuitenkin ajatteli, että sateenkaariperheistä on keskusteltava tarkemminkin lasten kanssa, erityisesti jos ryhmässä on sateenkaariperheessä elävä lapsi. Vaikka monet varhaiskasvattajista olivat sitä mieltä, että sateenkaariperheistä on ainakin mainittava lapsille, suurin osa heistä ei kuitenkaan ollut sitä tehnyt.

Kukaan tutkimukseen osallistuneista varhaiskasvattajista ei ollut saanut koulutusta koskien sateenkaariperheitä ja työskentelyä heidän kanssaan. Enemmistö vastaajista ei osannut perustella onko koulutukselle tarvetta tai olivat sitä mieltä, että eivät koulutusta tarvitse. Kuitenkin osa koki, että varhaiskasvattajien tulisi saada lisää informaatiota sateenkaariperheistä ja heidän arjestaan. Tämän lisäksi toivottiin tietoa myös siitä, miten perhe tulee kohdata ja millaista erityistä tukea sateenkaariperheen lapsi mahdollisesti tarvitsee.

9 POHDINTA

Idea opinnäytetyöhön syntyi jo ensimmäisenä opiskeluvuotena erään etiikan kurssin ryhmätyön myötä. Alun perin tarkoituksena oli tutkia varhaiskasvattajien kokemuksia yhteistyöstä sateenkaariperheiden kanssa. Juteltuani muutamien päiväkodissa työskentelevien henkilöiden kanssa kävi kuitenkin ilmi, että juuri kukaan ei vielä ollut kohdannut työssään sateenkaariperheitä. Tästä syystä päätin hieman muuttaa aihetta niin, että tutkittavilla ei tarvinnut välttämättä olla kokemuksia sateenkaariperheistä.

Itse työskentelen tälläkin hetkellä varhaiskasvatuksen parissa päiväkodissa ja oli todella mielenkiintoista selvittää muiden alalla työskentelevien henkilöiden asenteita ja suhtautumista yleisesti jyrkästi mielipiteitä jakavaan, mutta itselle hyvin neutraaliin asiaan. Olen positiivisesti yllättynyt, kuinka moni varhaiskasvattaja ajattelee sateenkaariperheistä positiiviseen sävyyn ja kuinka vähän varsinaisia negatiivisia ajatuksia tai kannanottoja tuli ilmi. Kysely tapahtui kuitenkin anonyymisti, joten enemmänkin arkaluontoista tekstiä olisi voinut syntyä.

Tämän opinnäytetyön kirjoittaminen oli kaiken kaikkiaan hyvin opettavainen kokemus. Sen aikana tuli itsekkin ajateltua omaa ammatillista työtettä ja ammattietiikkaa sekä itselle tärkeitä arvoja. Tunteet heittelivät kirjoittamisen yhteydessä välillä laidasta laitaan. Alun kankeuden jälkeen koko prosessi sujui loppujen lopuksi melko nopeasti ja kivuttomasti; välillä ei meinannut millään malittaa lopettaa kirjoittamista ja kuvioden tekoa. Vaikka tutkimuksen vastausprosentti jäikin hieman toivottua pienemmäksi, materiaalia oli kuitenkin riittävästi ja uskon, että tutkimustulokset ovat pitkälti yleistettävissä koskemaan myös muita varhaiskasvattajia.

Kuten tutkimuksen tuloksissa tuli ilmi, Vaasassa varhaiskasvattajilla ei vielä ole paljoa kokemusta työskentelystä sateenkaariperheiden kanssa. Uskon, että pääkaupunkiseudulla perheitä kohdataan päivähoidon saralla kuitenkin jo melko usein. Ja määrä tulee mitä luultavimmin kasvamaan tulevaisuudessa. Mikäli julkisuudessaakin paljon keskustelua herättänyt ja juuri pinnalla ollut tasa-arvoinen avioliittolaki hyväksytään eduskunnassa ja laki astuu voimaan, sen vaikutus näkyy

todennäköisesti sateenkaariperheiden määrän lisääntymisenä, myös päivähoidon saralla.

Olisi mielenkiintoista toteuttaa tämä tutkimus esimerkiksi kymmenen vuoden päästä uudestaan, kun seksuaalivähemmistöjen asema ja oikeudet yhteiskunnassamme ovat toivottavasti parantuneet. Tutkimuksen tulokset voisivat ainakin jollain osin olla erilaisia, sillä uskon, että yhä useampi varhaiskasvattaja kohtaa tulevaisuudessa sateenkaariperheen työn parissa. Kokemukset yhteistyöstä ja itse sateenkaariperheistä kuitenkin muokkaavat pitkälti asenteitamme ja suhtautumistamme heitä kohtaan.

LÄHTEET

Baron, R. A. & Byrne, D. 2002. Social psychology. 10. painos. Boston. Allyn and Bacon.

Bruun, N. 2011. ”Ärsyttävän perinteinen perhe”- sateenkaarevaa perheen ja äidin ääriviivojen uudelleenahmottelua. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Joensuu. Viitattu 28.3.2013. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110045/urn_nbn_fi_uef-20110045.pdf

Erwin, P. 2001. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. 1. painos. Porvoo. WSOY.

Himberg, L. & Jauhiainen, R. 1998. Suhteita. Minä, me ja muut. 1. painos. Porvoo. WSOY

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jämsä, J. 2003. ”Isä, joka on homo” – homomiehen perhe ja vanhemmuus. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Helsinki. Viitattu 28.3.2013. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/18220/isajokao.pdf?sequence=2>

Jämsä, J. 2008a. Juridinen ja yhteiskunnallinen tilanne. Teoksessa Sateenkaariperheet ja hyvinvointi, 60-71. Toim. Jämsä, J. Juva. PS-Kustannus.

Jämsä, J. 2008b. Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa Sateenkaariperheet ja hyvinvointi, 26-47. Toim. Jämsä, J. Juva. PS-Kustannus.

Kananen, J. 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki. Stakes.

Kuosmanen, P. & Jämsä, J. 2007a. Lasten palvelut. Teoksessa Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveissa ja kouluissa, 62-68. Toim. Kuosmanen, P. & Jämsä, J. Helsinki. Edita Prima Oy.

Kuosmanen, P. & Jämsä, J. 2007b. Sateenkaariperheet ovat monenlaisia lapsiperheitä. Teoksessa Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveissa ja kouluissa, 13-20. Toim. Kuosmanen, P. & Jämsä, J. Helsinki. Edita Prima Oy.

L22.12.2006/1237. Laki hedelmöityshoidoista. Ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilla. Viitattu 24.3.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061237>

L9.11.2001/950. Laki rekisteröidystä parisuhteesta. Ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilla. Viitattu 24.3.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>

L28.6.2002/563. Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilla. Viitattu 24.3. 2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020563>

L20.1.2004/21. Yhdenvertaisuuslaki. Ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilla. Viitattu 24.3.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

Lahikainen, A. R. & Pirttilä-Backman, A. 1997. Sosiaalipsykologian perusteet. 1.-2. painos. Keuruu. Otava.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 3. painos. Vantaa. Pedatieto.

Pennanen, M. 2009. Sateenkaariperheitten ja koulun välinen yhteistyö. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Hämeenlinna. Viitattu 28.3.2013.

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03548.pdf>

Salminen, E. & Tynninen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa. Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. 1. painos. Vantaa. Pedatieto.

Sateenkaariperheet ry. 2013. Sateenkaariperheet. Esite. Viitattu 17.3.2013.

<http://www.sateenkaariperheet.fi/images/esite.pdf>

SETA ry. 2013. Materiaali. Merkkipaaluja. Viitattu 17.3. 2013.

<http://www.seta.fi/index.php?k=16474>

Silius, K. 2008. Teemoittelu ja tyypittely (powerpoint -esitys). Viitattu 9.4.2013.

http://matriisi.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatko-opintosemma/2008/Silius_teemoittelu-tyypittely_141108.pdf

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2. painos. Saarijärvi. Gummerus kirjapaino oy.

Thornell, K. W. 2009. Hallå, vi existerar ju redan! Sydsvenskan. Viitattu

11.4.2013. <http://www.sydsvenskan.se/inpa-livet/barn--familj/halla-vi-existerar-ju-redan/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
 VASA YRKESHÖGSKOLA
 UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

OPISKELIJAN TIEDOT:		
Opinnäytetyön tekijä(t): Hanna-Mari Harju	Opiskelijanumero: e0900471	Koulutusohjelma: Sosionomi, amk
Osoite: [REDACTED]	Puhelinnumero: [REDACTED]	Sähköposti: [REDACTED]
TUTKIMUKSEN KOHDEORGANISAATION TIEDOT:		
Organisaation nimi ja tulosyksikkö: [REDACTED] päiväkoti [REDACTED] päiväkoti [REDACTED] päiväkoti		
Yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelin:		
Mahdollisen työelämäohjaajan nimi, sähköposti, puhelin:		
OPINNÄYTETYÖN TIEDOT:		
Opinnäytetyön nimi: Varhaiskasvattajien asenteet ja suhtautuminen sateenkaariperheisiin (nimeä täydennetään/muokataan vielä myöhemmin).		
Opinnäytetyötutkimuksen tarkoitus: Tutkia ja selvittää, miten varhaiskasvattajat suhtautuvat sateenkaariperheisiin ja miten heidän suhtautumisensa ja asenteet voivat näkyä yhteistyössä sekä vanhempien että lasten kanssa.		
Opinnäytetyön ohjaajan nimi, sähköposti, puhelin: Ann-Sophie Blomqvist puh. /tel +35820 7663509 / +358400 113949 asb@puv.fi		

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuut

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
 Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
 info@puv.fi, www.puv.fi
 Y-tunnus 2267669-3

Vaasan kaupunki – Vasa stad

Kasvatus- ja opetusvirasto
Verket för fostran och utbildning
Varhaiskasvatusosasto / Avdelningen för småbarnsfostran

Päätös - Beslut

6.3.2013

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare

Varhaiskasvatusjohtaja - Direktören för småbarnsfostran

Pykälä - Paragraf

30/2013

Dno - Dnr

Esittelijä - Föredragande lg

Asia - Ärende

Tutkimuslupa/Hanna-Mari Harju

Esitys - Förslag

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva Hanna-Mari Harju anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten.

Tarkoituksena olisi tutkia ja selvittää miten varhaiskasvattajat suhtautuvat sateenkaariperheisiin ja miten heidän suhtautumisensa ja asenteet voivat näkyä yhteistyössä sekä vanhempien että lasten kanssa.

Tutkimus toteutetaan kyselytutkimuksella, joka jaetaan varhaiskasvattajille [REDACTED] [REDACTED] päiväkoteissa.

Tutkimuslupa-anomus asiakirjoissa.

Päätös - Beslut

Hyväksyn edellyttäen, että tutkimuksen aikana noudatetaan salassapitovelvollisuutta ja että valmis tutkimus luovutetaan varhaiskasvatusosastolle (paperiversiona).

Allekirjoitus - Underskrift
Lillemor Gammelgård, varhaiskasvatusjohtaja**Tiedoksianto - För kännedom** Vapeola, H-M Harju, ao. päiväkotien johtajat**Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av**

Lillemor Gammelgård, varhaiskasvatusjohtaja, 325 2660

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker _____

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta
PL 2, Vaasanpuistikko 16
65100 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning
PB 2, Vasaesplanaden 16
65100 VASA

Hei!

Opiskelen viimeistä vuotta sosionomiksi Vaasan ammattikorkeakoulussa ja teen parhaillaan opinnäytetyötä varhaiskasvattajien asenteista ja suhtautumisesta sateenkaariperheitä kohtaan. Lisäksi haluan selvittää voivatko asenteet näkyä työskentelyssä sateenkaariperheessä elävän lapsen sekä tämän vanhempien kanssa ja millä tavalla. Olisinkin todella kiitollinen, mikäli ehtisitte ja teillä olisi kiinnostusta täyttää kyselylomakkeeni (12.4.2013 mennessä).

Kysymyksiin vastataan täysin anonyymisti ja saatu materiaali käsitellään luottamuksellisesti.

Kiitos vaivannäöstänne!

Ystävällisin terveisin

Hanna-Mari Harju

2. Sateenkaariperheessä elävästä lapsesta voi kasvaa yhtä tasapainoinen ja onnellinen kuin ydinperheessä elävästä lapsesta

1 Samaa mieltä

2 En osaa sanoa

3 Eri mieltä

Jos olet eri mieltä (3), perustele vastauksesi

3. Homo- tai lesbopari voi onnistua vanhemmuuden tehtävässä yhtä hyvin kuin heteropariskunta

1 Samaa mieltä

2 En osaa sanoa

3 Eri mieltä

Mikäli olet eri mieltä (3), perustele vastauksesi

5. Varhaiskasvattajien omat asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot sateenkaariperheitä kohtaan voivat asettaa erityisiä haasteita toimivalle yhteistyölle (kasvatuskumppanuudelle) sateenkaarivanhempien kanssa

1 Samaa mieltä

2 En osaa sanoa

3 Eri mieltä

Jos olet samaa mieltä (1), minkälaisia haasteita omat asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot voivat asettaa?

6. Olen kohdannut työssäni sateenkaarivanhempia ja tehnyt yhteistyötä (kasvatuskumppanuus) heidän kanssaan

Kyllä ___ En ___ En tiedä ___

Mikäli vastasit kyllä, kerro hieman kokemuksistasi

7. Varhaiskasvattajien omat asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot voivat vaikeuttaa työskentelyä sateenkaariperheessä elävän lapsen kanssa, esim. omahoitajana toimimista

1 Samaa mieltä

2 En osaa sanoa

3 Eri mieltä

Mikäli olet samaa mieltä (1), millä tavalla omat asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot voivat vaikeuttaa työntekoa lapsen kanssa (esim. omahoitajuutta)?

8. Olen toiminut sateenkaariperheeseen kuuluvan lapsen omahoitajana

Kyllä ___ En ___ En tiedä ___

Jos vastasit kyllä, kerro hieman kokemuksistasi

9. Varhaiskasvattajien tulee työskentelyä ja toimintaa suunnitellessaan huomioida sateenkaariperheessä elävä lapsi

1 Samaa mieltä

2 En osaa sanoa

3 Eri mieltä

Mikäli olet samaa mieltä (1), millä tavalla lapsi tulisi ottaa huomioon?

10. Oletko perhemuodoista keskusteltaessa ottanut lapsiryhmässä puheeksi myös sateenkaari-riperheet?

Kyllä ___ En ___

11. Lapsiryhmässä tulee perhemuotoja käsiteltäessä keskustella myös sateenkaari-riperheistä

1 Samaa mieltä

2 En osaa sanoa

3 Eri mieltä

Jos olet samaa mieltä (1), millä tavalla aihetta pitäisi lasten kanssa käsitellä

12. Oletko saanut jonkinlaista koulutusta koskien sateenkaariperheitä ja työskentelyä heidän kanssaan?

Kyllä ___ En ___

13. Varhaiskasvattajille pitäisi järjestää koulutusta sateenkaariperheistä

1 Samaa mieltä

2 En osaa sanoa

3 Eri mieltä

Mikäli olet samaa mieltä (1), minkälaista koulutusta toivoisit aiheesta järjestettävän?

Kiitos vaivannäöstäsi! 😊